Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.10 Sida 345

Svensk Veterinärtidning

TIDSKRIFT FÖR SVERIGES VETERINÄRFÖRBUND VOLYM 54 JUNI 2002 NR 7

Alfa Print, Sundbyberg, 2002 ISSN 0346-2250

INNEHÅLL

Granskade artiklar

349 **K Törneke, C Ingvast Larsson, K Pettersson, K Bergvall, M Hedeland, U Bondesson, H Broström: Klemastin (Tavegyl®) till häst – farmakokinetiska komplikationer**
Antihistaminer används försöksvis för behandling av allergisk dermatit hos häst. I artikeln beskrivs varför klemastin inte är lämplig att använda med den indikationen.

355 **B Forkman: Tankar och förväntningar hos höns**
Artikelförfattaren menar att höns har väsentligt högre mentala förmågor än vad man tidigare ansett.

346 **Ordföranden reflekterar**
D Hultefors: Vart tar alla veterinärer vägen?

347 **Ledare**
J Beck-Friis: Varför inte ta steget fullt ut, KRAV?

361 **Djursjukhus- och klinikanställdas hälsa kartlagd: Alarmerande uppgifter om stressig arbetssituation**

367 **Månadens Epiztel**

368 **Nyordning för tillhandahållande av veterinära läkemedel på apotek**

372 **K Hammarberg: Good Veterinary Practice – en lägesrapport**

Insänt
373 B Funkquist: Budgetproblem och nerskärningar
376 H Henrikson, O Johansson: Veterinärbristen är för närvarande stor i hela landet
378 M Scharin: Hur hög är en lön?

Replik
379 A Lefrell: En lön är sällan tillräckligt hög

381 **A Sandberg: Luffaren i himmelen**

383 **Studiebesök på utbildningsplatser påbörjade**

384 **G Dalin, S Einarsson, L Hjelm, C Hoel: Ingmar Månsson till minne**

386 **Ett lyft för hemsidan**

Bokanmälan
386 J Beck-Friis: Dictionary of veterinary medicine and biosciences

Från sektionerna
387 Ny norm från Hästsektionens normgrupp

388 **Kongresser och kurser**

389 **Disputationer**

Remiss
391 Remisser under behandling

Kanslinytt
391 Lönestatistik 2001
391 Fullmäktigemötet 2002
391 Billigare el för akademiker
392 Personuppgiftslagen (PUL)
392 Svartskalle, neger, terrorist, bin Laden…

Noterat
393 Tilltagande kvarkaproblem i landet
393 BSE bekräftat på Bornholm
393 Nya regler för resa med hund
394 Stor minskning av slaktskadorna i Ugglarp
394 Skakgrisar förbryllar forskarna
394 Djuretik bakom ny gödkalv

Läkemedel
394 Nya karenstidsföreskrifter och andra ändringar i LIVSFS 2002:26 (H65:1)

396 **Specialistkompetens**

396 **Svensk Veterinärlegitimation**

Från regering och riksdag
396 Förbud mot diskriminering av deltidsarbetande

SVT nr	Utkommer	Senaste manusdag	Senaste annonsdag
8-9/02	26 juni	29 maj	5 juni
10/02	14 aug	22 juli	24 juli

Omslagsfoto: Björn Forkman.
Vad tänker de egentligen på? Forskarna har tills helt nyligen inte vetat särskilt mycket om våra husdjurs mentala förmåga i allmänhet och hönsens förmåga i synnerhet. I en artikel på sidan 355 sammanfattas aktuell forskning om tankar och förväntningar hos höns.

Succén fortsätter!!

Beställ direkt från oss:
BTS ID

Från Europas Nr 1

- **ISO** 11784/85 för **full kompatibilitet**.
- **Avläsning**: alla ISO-läsare.
- **Sterilförpackad** i engångskanyl.
- **ID-etiketter** 6 st
- **Storlek**: 2.12mm x 11.5mm

Made in Germany by **AEG®** **Daimler-Chrysler Group®**

Tel: 044-24 36 95
Fax: 044-24 34 91
sales@btsid.com
www.btsid.com

ISO-chip
endast
45:-
(exkl. moms)

Nu ISO-läsare
endast
1690:- (exkl. moms)

Vart tar alla veterinärer vägen?

Vi verkar ha brist på veterinärer i Sverige. Arbetsgivare rapporterar att de har få, ibland inga, sökande till utannonserade tjänster som distriktsveterinär, besiktningsveterinär, vid djursjukhus, inom administration osv. Det verkar inte vara någon speciell sektor som minskat sin attraktionskraft utan snarare att det inte finns tillräcklig tillgång till veterinärer för att besätta alla tjänster.

Nyligen "larmade" företrädare för Jordbruksverket om att de har stora problem att hitta vikarier för sina distriktsveterinärer till sommarens semesterrar. Detta innebär svårigheter att upprätthålla beredskapen, vilket kan påverka såväl djurskydd som smittskydd.

Vad beror då detta på? Många förklarar situationen med att allt högre andel kvinnliga veterinärer leder till minskad förvärvsgrad. Jag tror att en allmänt ändrad inställning hos de yngre har större betydelse. Man skall vara försiktig med att generalisera, men majoritetens handlingssätt har stor påverkan. Dagens ungdomar verkar varken ha bråttom med att utbilda sig eller att "göra karriär" och skaffa sig en fast inkomst. Det kan kännas viktigare att hinna resa och förverkliga sig själv utanför arbetslivet. Jag tror att denna förändrade inställning, som givetvis kan vara sund, nu märks inom den veterinära sektorn. Detta skall inte misstydas som ett minskat engagemang i den veterinära verksamheten. När man väl arbetar går man helhjärtat in för sina uppgifter.

Ordföranden reflekterar

Vad bör då göras? En bristsituation är enligt min uppfattning på litet längre sikt skadlig, då den t ex riskerar att krympa den veterinära arbetsmarknaden. Veterinärförbundet vill få till stånd en väl underbyggd arbetsmarknadsprognos, varefter veterinärutbildningen bör ges den rätta dimensioneringen. Vi har, hittills utan resultat, försökt få Jordbruksdepartementet att ta ansvar för detta, men hoppas att antingen departementet eller SLU tar sig an denna viktiga uppgift.

Förbundet är givetvis berett att medverka!

Dag Hultefors
Förbundsordförande

Sveriges Veterinärförbund

Box 12 709, 112 94 Stockholm
Besöksadress: Kungsholms Hamnplan 7. e-post: office@svf.se hemsida: www.svf.se
Telefontid: 9.00–11.30, 12.30–16.30

Kansli
Telefon: 08-545 558 20
Telefax: 08-545 558 39

Kanslichef:
DAG HULTEFORS, leg. vet.
Dir.tel. 08-545 558 21
(Bost.tel. 035-17 35 88)
(Mobiltel. 070-566 08 36)
e-post: dag.hultefors@svf.se

Förhandlingschef:
ANDERS LEFRELL, jur kand.
Dir.tel. 08-545 558 25
(Bost.tel. 08-765 91 19)
(Mobiltel. 070-418 07 99)
e-post: anders.lefrell@svf.se

Generalsekreterare SVS:
CHRISTINA AROSENIUS, leg. vet.
Dir.tel. 08-545 558 24
(Bost.tel. 08-651 09 65)
(Mobiltel. 070-717 73 19)
e-post: christina.arosenius@svf.se

Informationschef:
JOHAN BECK-FRIIS, leg. vet.
Dir.tel. 08-545 558 33
(Bost.tel. 018-54 11 71)
(Mobiltel. 070-717 73 25)
e-post: johan.beck-friis@svf.se

Ombudsman:
AMELIE LOTHIGIUS, jur. kand.
Dir.tel. 08-545 558 26
(Bost.tel. 08-26 25 39)
(Mobiltel. 070-788 70 47)
e-post: amelie.lothigius@svf.se

Kamrer:
RUNE KOSKINEN
Dir.tel. 08-545 558 22
e-post: rune.koskinen@svf.se

Sekreterare:
BIRGITTA LARSSON
Dir.tel. 08-545 558 23
e-post: birgitta.larsson@svf.se

MARIANNE LUNDQUIST, SVS, AEA
Dir.tel. 08-545 558 27
e-post: marianne.lundquist@svf.se

AGNETA SVENSSON, SVF
Dir.tel. 08-545 558 28
e-post: agneta.svensson@svf.se

Postgiro: 83 80-8 Allmänna kassan
15 39 33-7 Understödsfonden

Bankgiro: 530-52 22 Allmänna kassan

Svensk Veterinärtidning
Prenumerationspris 2002

Sverige: 765 kronor + moms.
Norden: 1020 kronor + moms.
Europa utanför Norden: 1090 kronor + moms.
Utanför Europa: 1235 kronor

Manusdagar: 4 veckor före utgivningsdag. Korta svar på debattinlägg senast 2 veckor före utgivningsdag.

Annonsmaterialdagar: 3 veckor före utgivningsdag.

Svensk Veterinärtidning
Redaktion
Telefon: 08-545 558 30
Telefax: 08-545 558 29

Ansvarig utgivare och chefredaktör:
JOHAN BECK-FRIIS
Dir.tel. 08-545 558 33
(Bost.tel. 018-54 11 71)
(Mobiltel. 070-717 73 25)
e-post: johan.beck-friis@svf.se

Journalist:
KARIN ÅSTRÖM BENGTSSON
Dir.tel. 08-545 558 32
e-post: karin.astrom.bengtsson@svf.se

Redaktionssekreterare, annonser:
BIRGITTA AHLKVIST
Dir.tel. 08-545 558 31
e-post: birgitta.ahlkvist@svf.se

Utgivningsdagar 2002

1	23 jan	10	14 aug
2	13 feb	11	4 sep
3	6 mar	12	25 sep
4	27 mar	13	16 okt
5	22 apr	14	6 nov
6	15 maj	15	27 nov
7	5 jun	16	18 dec
8–9	26 jun		

Fackpressupplaga 2001 = 2.800 ex.

Varför inte ta steget fullt ut, KRAV?

Helgen den 25–26 maj gjorde TV4:s nyheter en granskning av ekologisk djurproduktion inom KRAV. Veterinären Kalle Hammarberg gav i TV sina tankar om KRAVs djurhållningsregler, tankar som nog många praktiserande veterinärer delar.

KRAV har en i stora delar sund syn på djurmiljö och djuruppfödning, vilket Kalle Hammarberg poängterar. Djuren ska vistas ute mer än vad som stipuleras i den svenska djurskyddslagen, produktionstakten ska vara lägre, det ställs högre krav på möjlighet till ett för arten naturligt beteende än i konventionell produktion osv.

Tyvärr kombineras dessa föredömliga allmänna skötselregler med näst intill fundamentalistiska regler när det gäller djurens hälso- och sjukvård.

Visserligen säger KRAVs regelbok inledningsvis att "Djur som visar tecken på sjukdom eller skada skall omgående tas om hand och ges erforderlig vård". Samtidigt slås dock fast att "rutinmässig, förebyggande behandling med läkemedel eller kemiska bekämpningsmedel får ej förekomma" och "för behandlingar med antibiotika och kemoterapeutika gäller dubbel karenstid jämfört med den som fastställts av Statens Livsmedelsverk för respektive preparat, dock alltid minst 6 månader". Vidare kräver KRAV att "djur som behandlats med kemiskt syntetiska läkemedel mer än två men högst tre gånger under ett år, eller djur med kortare livslängd än 12 månader som behandlats mer än en gång under sin livstid, genomgår en ny karensperiod". Med ny karensperiod menas tiden från senaste behandlingsdag till dess att besättningen återfår sin KRAV-status. Karensperioden varierar mellan tre till tolv månader för olika djurslag.

I veterinärförbundets remissyttrande till den senaste uppsättningen KRAV-regler konstateras att "onödigt långa karenstider kan innebära att sjuka djur ej behandlas med läkemedel trots att sjukdomstillståndet kräver det. De dubbla karenstiderna kan leda till att djurägaren av ekonomiska skäl avstår från behandling med nödvändiga mediciner. I dagsläget bygger karenstiderna hos KRAV inte på något vetenskapligt tänkesätt utan enbart 'känsla' och detta område bör definitivt ses över så att man kan hamna på karenstider som är acceptabla från djurskyddssynpunkt och ändå upprätthålla konsumentens behov av 'giftfria' livsmedel".

Dessa kommentarer hjälpte uppenbarligen inte, eftersom KRAV även i sina reviderade regler har kvar förbud mot förebyggande behandling, omotiverat långa karenstider och straffåtgärder för de djurägare som behandlar djuren mer än två gånger per år.

Konsumentmarknaden efterfrågar idag, mer än någonsin, animalieprodukter som kommer från en kontrollerat djuretisk produktion. KRAV har kontrollapparaten och de rätta grundtankarna, men så länge KRAV av ideologiska skäl vägrar att acceptera den mest effektiva hälso- och sjukvården för sina djur, är det som veterinär svårt att förespråka KRAVs produkter från djurskyddssynpunkt. KRAV-djuren har det bättre i vissa avseenden medan de konventionellt uppfödda djuren har det bättre i andra. Inget av de båda systemen är tydligt överlägset det andra när det gäller djurskydd.

Det krävs dock inte många förändringar i KRAVs regler för att vågskålen ska tippa över till deras fördel. Frågan är om KRAV har förmågan att överge sin smått religösa rädsla för kemikalier och ta steget fullt ut till en djuruppfödning som gynnar maximalt djurskydd, oavsett vilka hjälpmedel som används. Alla skulle vinna på en sådan utveckling, såväl djur som konsumenter och inte minst KRAV och dess producenter.

Djur går inte att jämställa med grödor beträffande kemikalieanvändning. Så länge KRAV inte inser det kan organisationen inte heller hävda att man har den bästa djurhållningen.

Johan Beck-Friis
Informationschef,
Sveriges Veterinärförbund

Klemastin (Tavegyl®) till häst – farmakokinetiska komplikationer

*KAROLINA TÖRNEKE, leg veterinär, VMD, CARINA INGVAST LARSSON, leg veterinär, VMD, KRISTINA PETTERSSON, farm magister, KERSTIN BERGVALL, leg veterinär, MIKAEL HEDELAND, Farm Dr, ULF BONDESSON, professor och HANS BROSTRÖM, leg veterinär, docent.**

Antihistaminer används försöksvis för behandling av allergisk dermatit hos häst. I artikeln beskrivs varför klemastin (en substans ur gruppen) inte är lämplig att använda med den indikationen. Författarna diskuterar svårigheterna med att extrapolera doser och behandlingsrekommendationer mellan djurslag och placeboeffektens betydelse när man utvärderar resultat av behandlingar.

Inledning

Praktiserande veterinärer har ibland skäl att välja att förskriva läkemedel trots att dosrekommendationerna kan vara dåligt underbyggda. Ett exempel på detta är förskrivningen av klemastin till häst. Författarna till föreliggande studie ansåg att det fanns ett behov av att få fram grundläggande farmakologiska data om klemastin till häst. Därför genomfördes en experimentell studie där hästarna gavs klemastin varpå de erhållna plasmakoncentrationerna jämfördes med den uppkomna effekten. Effekten mättes som hämning av den lokala ödembildning som ses i huden efter intradermal injektion histamin.

Klemastin är en H_1-receptorantagonist (antihistamin) som är aktiv substans i Tavegyl®. Läkemedlet har funnits sedan 1960-talet och används vid allergiska tillstånd som urtikaria, allergisk rinit och klåda hos människa. Det är en aminoalkyleter, en fettlöslig substans, som passerar blod/hjärnbarriären och tillhör den första generationens antihistaminer. Förutom att vara en H_1-antagonist har substansen även antikolinerga egenskaper (10).

Histamin

Vid allergiska tillstånd binder allergener till IgE på mastceller, vilket orsakar degranulering av dessa celler. Vid degranuleringen frisätts histamin och andra inflammatoriska ämnen, till exempel proteolytiska enzymer. Reaktionen på histamin medieras via specifika receptorer uttryckta på många olika celltyper. Bland annat stimuleras sensoriska nervändslut vilket ger upphov till smärta och klåda, samtidigt som ökad kärlpermeabilitet ger ödembildning och rodnad i huden. Om histamin injiceras intradermalt uppstår ett lokalt ödem, på opigmenterad hud kan även rodnad ses. Utvecklingen av ödem hämmas – i likhet med den histaminorsakade allergiska reaktionen – vid behandling med H_1-antagonister (15).

Allergisk dermatit

Inom veterinärmedicinen används H_1-antagonister försöksvis vid allergiskt betingade hudlidanden (13, 17). Tillstånd där det kan vara aktuellt att behandla med antihistamin är urtikaria och så kallade sommareksem, som framför allt ses hos islandshäst. Cirka 25 procent av alla islandsfödda hästar som importerats till Sverige drabbas (3) liksom många svenskfödda

Figur 1a och 1b. Häst med man- och svansklåda till följd av insektsöverkänslighet. Man- (1a) och svanshår (1b) är bortskavda och huden förtjockad och veckad. Foto: Kerstin Bergvall.

djur. Sommareksem, eller "Sweet itch", förekommer hos hästar i många länder och har kunnat kopplas till överkänslighet mot bitande insekter, huvudsakligen knott (*Culicoides* spp) (2, 8). Behandling sker oftast med insektsrepellerande medel och genom att hästarna stallas in eller förses med heltäckande skynken (s k knottäcken) under de delar av dygnet när knotten är som mest aktiva. Som medicinsk behandling kan glukokortikoider användas, men även antihistaminer är intressanta eftersom histamin är en av flera viktiga mediatorer vid allergisk dermatit (6).

Brist på tillförlitliga doseringsanvisningar

Olika antihistaminer för systemiskt bruk (ATC-kod R06) förskrivs till häst i Sverige. Totalt rörde det sig under åren 1996–2000 om 781 recipen varav 324 (40 %) var Tavegyl® (förskrivningsstatistik, Apoteket AB, Stockholm, 2001). Förskrivningen har skett från FASS (human-) då det inte finns något läkemedel i gruppen med godkänd indikation för djur. Det är oklart vilka doser som använts men man kan anta att det i de flesta fall rör sig om doseringar som är extrapolerade från vad som rekommenderas för människa eller härrör från fallbeskrivningar. Några experimentella studier som visar på samband mellan dos och effekt för häst har efter vad vi känner till inte publicerats för något antihistamin. Tavegyl® används alltså i Sverige trots att det inte finns några rapporter som visar hur stor dos man behöver ge eller hur ofta. Detta är bakgrunden till att författarna ville göra en grundläggande farmakokinetisk studie med denna substans.

Material och metoder

Sex varmblodiga travare (uppstallade vid Institutionen för kirurgi och medicin stordjur, SLU) behandlades med 50 µg/kg kroppsvikt klemastin intravenöst (som infusion över 20 min) och vid ett annat tillfälle med 200 µg/kg oralt (100 tabletter à 1 mg/500 kg kroppsvikt upplösta i vatten givet genom nässvalgsond). Vid bestämda tidpunkter efter administrationen samlades blodprover (sammanlagt 18 gånger efter den intravenösa givan och 13 gånger efter den orala givan) för bestämning av koncentrationen klemastin i plasma. Som mått på effekt användes en modell där 0,07 ml histaminhydroklorid (0,1 mg/ml) sprutas intrakutant. Arean av det uppkomna ödemet mättes efter 20 minuter. Som positiv kontroll räknades ödemets area före administrering av Tavegyl® och som negativ kontroll arean av en koksaltkvaddel. Detta intrakutantest utfördes sammanlagt sju gånger vid olika tidpunkter efter administreringen. Studien var godkänd av Uppsala djurförsöksetiska nämnd.

Klemastin extraherades sedan från blodplasman och halterna mättes med vätskekromatografi i kombination med masspektrometri (LC-ESI-MS/MS) vid SVA (Läkemedelssektionen). Farmakokinetiska parametrar (t ex clearance, distributionsvolym, halveringstid och biotillgänglighet) räknades fram utgående från plasmakoncentrationerna av klemastin hos varje häst. Författarna upplyser gärna om detaljer rörande de kemiska analyserna och de farmakokinetiska beräkningarna.

Figur 2. Vid intrakutantest injiceras hästen på halsens sida och ödemet mäts sedan med kutimeter. Foto: Kerstin Bergvall.

Resultat

Klemastin kunde kvantifieras i plasma upp till tolv timmar efter administrering (Figur 3). Efter att den intravenösa infusionen avslutats sjönk plasmakoncentrationerna först mycket snabbt för att sedan övergå till en fas med längre halveringstid ($t^1/_2 \approx 6$ h). Clearance bestämdes till 0,8 l/timme och kg (vilket är ca 80 % av det totala blodflödet över levern på en häst) och distributionsvolymen var ca 4 l/kg. Upptaget efter den orala administreringen var snabbt (T_{max} var 1 timme) och halveringstiden av substansen i plasma var cirka tre timmar. Biotillgängligheten efter oral tillförsel var bara ca tre procent.

Hämningen av de histimininducerade ödemen var maximal redan vid första testet, 30 minuter efter den intravenösa administreringen, och var då drygt 60 procent (100 % hämning definierades som kvaddelns area efter injektion av motsvarande volym koksaltlösning). Efter sex timmar var effekten tydligt reducerad (Figur 4). Effekten efter den orala administreringen var bara som mest 30 procent trots att den givna dosen var fyra gånger så

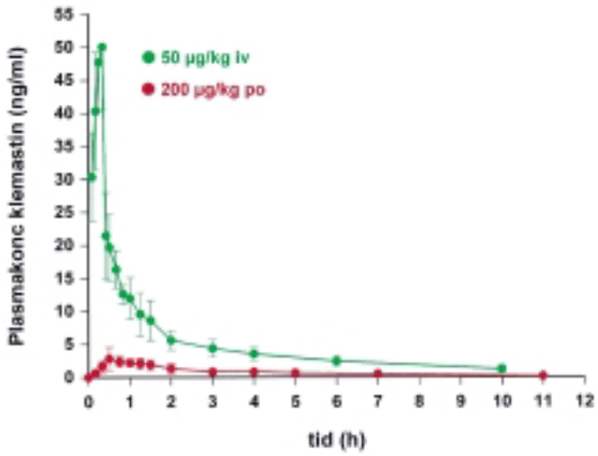

Figur 3. Plasmakoncentrationer av klemastin efter intravenös (n=6) respektive oral (n=5) administrering till hästar (medelvärden ± SD). Notera skillnaden i dos.

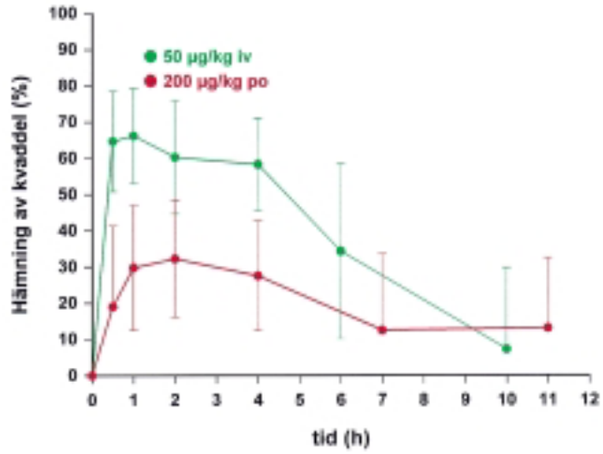

Figur 4. Effekt av klemastin mätt som hämning av histamininducerat ödem i huden efter intravenös respektive oral administrering till sex hästar (medelvärden ± SD). Notera skillnaden i dos.

hög som efter den intravenösa givan (Figur 4).

Diskussion

Någon dosrekommendation för klemastin till häst finns inte angiven i litteraturen och det finns heller inga studier som visar att substansen kan ha effekt vid allergisk dermatit hos häst. I den studie som presenteras här har vi prövat en enkel effektmodell som ofta används som experimentellt mått på antihistamineffekt (5). Modellen visar om läkemedlet når huden i så höga koncentrationer att man skulle kunna få en terapeutisk effekt, förutsatt att histamin verkligen är den viktiga mediatorn vid hudlidandet ifråga. När det gäller överkänslighet mot knott hos islandshäst finns studier som tyder på att histamin är viktigt (7), men patogenesen bakom inflammatoriska processer är alltid komplex och många andra mediatorer kan också vara inblandade i de processer som ger klåda och hudaffektioner hos hästarna (16). God effekt i denna modell är alltså inte ett säkert tecken på att substansen även är effektiv kliniskt.

Otillräckliga plasmakoncentrationer

Resultaten av den här studien visar att klemastin i form av Tavegyl® inte är ett användbart läkemedel vid behandling av allergisk dermatit hos häst, av flera skäl. Eftersom vi talar om en behandling som sträcker sig över lång tid och ska kunna ges av djurägare är det lämpligast att ge läkemedlet oralt, vilket inte är effektivt när det gäller Tavegyl®. Bara ca tre procent av det klemastin som finns i Tavegyl®-tabletter visade sig nå systemkretsloppet, jämfört med 20-70 procent hos människa (18). Sannolikt beror detta på en omfattande metabolism i tarmvägg och lever. Dessutom var halveringstiden i plasma förhållandevis kort (3–6 timmar) vilket innebär att man skulle behöva dosera preparatet orimligt ofta. För att få terapeutisk effekt av klemastin hela dygnet skulle man behöva ge i storleksordningen en tablett per kg kroppsvikt tre gånger dagligen (dvs nio paket à 124 kronor till 300 kg häst varje dygn). Även bortsett från kostnaden är det naturligtvis olämpligt att använda ett preparat med så låg biotillgänglighet.

Individuella skillnader i upptag eller metabolism skulle kunna leda till allvarliga biverkningar. Klemastin har även antikolinerga egenskaper (11) och man kan därför misstänka att en överdosering skulle ge risk för tarmatoni och därmed förstoppningskolik. Eftersom substansen passerar blod/hjärnbarriären skulle den även kunna ge en sederande effekt.

Metabolism och transportproteiner

Klemastin är alltså inte lämpligt till häst trots att det är inregistrerat för människa på liknande indikationer (10). De avgörande skillnaderna är dels att upptaget från mag/tarmkanalen är snabbare hos häst, dels att elimineringen är effektivare (18). Djurslagsskillnader i mag/tarmkanalens byggnad och enzymuppsättning i tarmvägg och lever är avgörande för behandlingens effektivitet. Detta problem har påvisats tidigare när det gäller andra substanser. Exempelvis har terbutalin (Bricanyl®) så låg oral biotillgänglighet och kort halveringstid hos häst att det är omöjligt att nå terapeutiska koncentrationer vid behandling med tabletter (19).

Det kan finnas flera orsaker till dessa djurslagsskillnader. Det är känt att klemastin är ett substrat för enzymet cytokrom P4502D6 (CYP2D6) (9) och man kan anta att detta enzym är viktigt för metabolismen av substansen i vivo. CYP2D6 finns i tarmväggen och i levern och det

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.10 Sida 352

uttrycks kraftigt hos häst jämfört med andra djurslag (4). Det finns också pumpar i tarmväggen (så kallade P-glykoproteiner, PGP) som aktivt pumpar tillbaka vissa läkemedel ut i tarmlumen. Uttrycket av sådana pumpar kan också variera mellan djurslag. När det gäller skillnader mellan raser och individer finns det ännu inte så mycket data för husdjur men hos människa är det känt att uttrycket av såväl CYP som PGP kan variera (1, 12).

Placeboeffekt?

De senaste åren har nästan häften av alla recept på H_1-antagonister som skrivits ut till häst varit på klemastin. Det handlar om totalt ett hundratal recept per år (förskrivningsstatistik, Apoteket AB, Stockholm, 2001). Sannolikt har ingen veterinär faktiskt skrivit ut så mycket som skulle krävas för att man ska nå terapeutiska plasmakoncentrationer och därför torde denna behandling ha varit verkningslös. Det kan tyckas märkligt att denna brist på effekt inte noterats, men förmodligen är djurägarna i tillräckligt stor utsträckning ändå nöjda med behandlingen, alternativt ovilliga att berätta att djuren inte blivit bättre.

Det är svårt såväl för djurägare som för veterinär att bedöma effekten av läkemedelsbehandling vid hudlidanden, eftersom graden av problem varierar över tid och icke medicinsk behandling (t ex installning och täcken) ger god effekt. Man kan anta att "placeboeffekten" vid den här typen av behandlingar är stor. Därför är det viktigt att man aldrig drar generella slutsatser av resultatet av en läkemedelsbehandling med mindre än att man har tydliga diagnoskriterier, välbestämda mått på målet med behandlingen (så kallade endpoints) och en kontrollgrupp (14).

Framtida forskning

Om något annat antihistamin än klemastin är lämpligare att använda vid allergisk dermatit hos häst återstår att visa. Rimligen finns det större eller mindre djurslagsskillnader i farmakokinetik även för andra substanser i gruppen och det finns (författarna veterligen) inga studier som visar att man får terapeutiska plasmakoncentrationer efter oral administrering till häst av något antihistamin. Därför vore det intressant att upprepa de försök vi presenterar här men då med en substans som inte metaboliseras i kroppen.

Det man också måste vara medveten om när man försöksvis väljer en substans ur gruppen är att det finns flera skäl till att effekten kan utebli, även om den farmakokinetiska profilen är gynnsam. Andra inflammatoriska mediatorer än histamin kan vara viktiga för den allergiska reaktionen och även om skadorna primärt var orsakade av histamin kan de kvarstå trots antihistaminbehandling, särskilt om denna sätts in sent. Ännu återstår mycket forskning innan vi vet vilken (om någon) H_1-antagonist som kan vara lämplig vid behandling av sommareksem hos islandshäst och andra typer av allergisk dermatit. Grundat på resultaten av den här presenterade studien vill författarna dock bestämt avråda från förskrivning av Tavegyl® vid denna indikation.

Summary

Pharmacokinetic characteristics limiting the use of clemastine (Tavegyl®) in the horse

Species differences limit the possibility to extrapolate doses and treatment protocols between different kinds of animals. Most often, these differences concern pharmacokinetics, as both body composition and metabolic rates might vary. In the present paper the authors discusses the pharmacokinetics and pharmacodynamics of the H_1-antagonist clemastine in the horse. Clemastine is used tentatively in the treatment of allergic dermatitis in horses in Sweden but a pharmacokinetic study shows that the drug is inappropriate to use for oral administration, as the bioavailability was only 3.4 %.

The plasma concentrations of clemastine was found to decline rapidly after intravenous administration followed by a terminal phase with a half-life of approximately 6 h. Total body clearance was 0.8 L/h and kg bwt and the volume of distribution 4 L/kg bwt. However, the effect (measured as reduction of histamine induced intradermal wheal formation) after iv administration was prominent, with an effect duration of approximately 5 h. The effect after oral administration was minor.

Figur 5. Häst med skyddande knottäcke. Det är svårt att bedöma effekten av läke-medelsbehandlingen, eftersom icke medicinsk behandling som t ex täcken ger god effekt.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.10 Sida 353

The pharmacokinetic pattern differs considerably between horses and humans. Possible explanation for this could be differences in the expression of metabolic enzymes and transport proteins. Clemastine given to horses using doses extrapolated from humans is an example of when assumed success in treatment must be due to the placebo effect.

Tack

Ekonomiskt bidrag till projektet gavs av Linnea och Axel Ericssons stipendiefond. Ett stort tack även till Elisabeth Fredriksson på läkemedelssektionen, SVA, Karin Thulin (tillsammans med andra inblandade) på institutionen för kirurgi och medicin stordjur, SLU samt Eva Tydén på institutionen för farmakologi och toxikologi, SLU som bidrog med referenser om CYP och PGP.

Referenser

1. Ambudkar SV, Dey S, Hrycyna CA, Ramachandra M, Pastan I & Gottesman MM. Biochemical, cellular, and pharmacological aspects of the multidrug transporter. Annu Rev Pharmacol Toxicol, 1999, 39, 361–398.
2. Baker KP. Sweet itch in horses. Vet Rec, 1973, 93, 617.
3. Broström H, Larsson Å & Troedsson M. Allergic dermatitis (sweet itch) of Icelandic horses in Sweden: an epidemiological study. Equine Vet J 1987, 19, 229–236.
4. Chauret N, Gauthier A, Martin J & Nicoll-Griffith DA. In vitro comparison of cytochrome P450-mediated metabolic activities in human, dog, cat, and horse. Drug Metabolism and Disposition: the Biological Fate of Chemicals, 1997, 25, 1130–1136.
5. Desager JP & Horsmans Y. Pharmacokinetic-pharmacodynamic relationships of H1-antihistamines. Clin Pharmacokinet, 1995, 28, 419–432.
6. Fadok VA. Of horses and men: Urticaria. Vet Dermatol, 1990, 1, 103–111.
7. Foster AP, McKelvie J & Cunningham FM. Inhibition of antigen-induced cutaneous responses of ponies with insect hypersensitivity by the histamine-1 receptor antagonist chlorpheniramine. Vet Rec, 1998, 143, 189–193.
8. Greiner EC. Entomologic evaluation of insect hypersensitivity in horses. Vet Clin North Am Equine Pract, 1995, 11, 29–41.
9. Hamelin BA, Bouayad A, Drolet B, Gravel A & Turgeon J. In vitro characterization of cytochrome P450 2D6 inhibition by classic histamine H1 receptor antagonists. Drug Metabolism and Disposition: the Biological Fate of Chemicals, 1998, 26, 536–539.
10. Hedstrand A-G. Tavegyl (Novartis). FASS: Linfo 2001, sid 1359.
11. Kubo N, Shirakawa O, Kuno T & Tanaka C. Antimuscarinic effects of antihistamines: quantitative evaluation by receptor-binding assay. Jpn J Pharmacol, 1987, 43, 277–282.
12. Lin JH & Lu AYH. Interindividual variability in inhibition and induction of cytochrome P450 enzymes. Annu Rev Pharmacol Toxicol, 2001, 41, 535–567.
13. Pascoe RRR & Knottenbelt, DC. Manual of equine dermatology. WB Saunders, 1999, p 52.
14. Ramey R. Alternative therapies in the horse. Foster City, CA, USA: Howell Book House 1999, sid 1–33.
15. Rang HP, Dale MM & Ritter JM. Pharmacology. Pharmacology. Churchill Livingstone, Edinburgh 1999. Sid 210–213, 240–242.
16. Riviere EJ & Spoo JW. Dermatopharmacology. In: Adams HR, ed. Veterinary Pharmacology and Therapeutics. Ames, Iowa, Iowa State University Press, 1995, 7th ed, p 1078.
17. Rosenkrantz WS. Systemic/topical therapy. Vet Clin North Am Equine Pract, 1995, 11, 127–146.
18. Schran HF, Petryk L, Chang CT, O'Connor R & Gelbert MB. The pharmacokinetics and bioavailability of clemastine and phenylpropanolamine in single-component and combination formulations. J Clin Pharmacol, 1996, 36, 911–922.
19. Törneke MK, Ingvast-Larsson JC, Johansson JM & Appelgren L-E. Pharmacokinetics and pharmacodynamics of terbutaline in healthy horses. Am J Vet Res, 2000, 61, 761–765.

* Leg veterinär, VMD Karolina Törneke, Institutionen för farmakologi och toxikologi, SLU, BMC, Box 573, 751 23 Uppsala.
Leg veterinär, VMD Carina Ingvast Larsson, Institutionen för farmakologi och toxikologi, SLU, BMC, Box 573, 751 23 Uppsala.
Farm magister Kristina Pettersson, Järingegränd 13, 163 63 Spånga.
Leg veterinär Kerstin Bergvall, Institutionen för kirurgi och medicin, smådjur, SLU, Box 7037, 750 07 Uppsala.
Farm Dr Mikael Hedeland, Avdelning för kemi, Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), 751 89 Uppsala.
Professor Ulf Bondesson, Avdelning för kemi, SVA, 751 89 Uppsala.
Leg veterinär, docent Hans Broström, Institutionen för kirurgi och medicin, stordjur, SLU, Box 7018, 750 07 Uppsala.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 355

Vad finns i en hönshjärna?

Tankar och förväntningar hos höns

*BJÖRN FORKMAN, docent.**

Detta är en översiktsartikel över vad vi vet om höns mentala förmåga. Slutsatsen av artikeln är att höns har väsentligt högre mentala förmågor än vad man tidigare ansett. Studierna visar bland annat att höns har en bättre förmåga än t ex spädbarn har att inse att även ting som de inte kan se finns. Höns har också förmågan att förutsäga konsekvensen av sitt beteende på ett sätt som man tidigare bara trodde var förbehållet däggdjur.

Inledning och bakgrund

Det vanligaste svaret på frågan "Vad finns i en hönshjärna?" är: "Inte särskilt mycket". Problemet är att vi tills helt nyligen inte visste särskilt mycket om våra husdjurs mentala förmåga i allmänhet eller hönsens förmåga i synnerhet. Fortfarande är det mesta av forskningen gjord på råttor eller duvor men under senare år har allt fler forskare blivit intresserade av också andra arters kognitiva förmåga.

Kunskap om de olika djurarternas mentala förmåga är intressant ur flera olika aspekter. Dels finns det en grundvetenskaplig aspekt – kunskapen ökar vår förståelse för varför djuren beter sig som de gör, och det är intressant i sig själv. Dels finns det när det gäller våra husdjur också en mer tillämpad aspekt. Ökad kunskap om hur våra husdjur uppfattar sin omgivning och hur de förmår reagera på den kan öka vår förmåga att förbättra deras situation och förebygga problem. Slutligen är den starka koppling som många, både lekmän och forskare, gör mellan mental förmåga och förmåga till lidande, något som också gör kunskap om djurs mentala förmåga viktig. En av orsakerna till att många anser t ex jakt på delfiner vara mer etiskt problematisk än jakt på älg är just att delfiner anses vara "klokare".

Hur kan man mäta mental förmåga?

Det finns en hel mängd problem behäftade med att försöka mäta olika djurarters mentala förmåga. När det gäller kvantitativa mått, dvs hur snabbt ett djur lär sig en uppgift, är problemen i det närmaste oöverstigliga. Man vet till exempel att inlärningshastigheten hänger samman med storleken på belöningen och bara det gör det mycket svårt att jämföra olika arter (är en levande mjölmask för en höna värd lika mycket som 30 g torkad lever för en schäfer?). På samma sätt vet vi att olika arter har olika lätt att lära via olika sinnen. Råttor har till exempel svårt att lära sig se skillnad på olika symboler, medan de är mycket bra på att lära sig att skilja på olika dofter. Höns däremot, som de flesta fåglar, har mycket lätt att lära sig saker baserat på visuella stimuli.

Figur 1. Olika arter har olika lätt att lära via olika sinnen. Höns har, som de flesta fåglar, mycket lätt att lära sig saker baserat på visuella stimuli. Foto: Anna Lundberg.

Ett annat, och mer framkomligt sätt, att försöka studera djurs mentala förmåga är att använda kvalitativa mått. Studierna går till så att man försöker finna ett givet fenomen (som antas vara korrelerat till mental förmåga) som man kan testa på olika djurarter. Man försöker sedan maximera sannolikheten för att djuren skall kunna lösa problemet de ställts inför, och får alltså ett allt-eller-intet-svar. Det är den metoden som ligger till grund för studierna som täcks av den här artikeln.

De områden som tas upp här är sådana som också studerats i mänsklig kognition. Fördelen med att välja dessa områden är att resultaten då blir lätta att tolka eller "översätta". Nackdelen är att man genom att välja ett människoperspektiv riskerar att missa de artspecifika kogniti-

va förmågor som eventuellt finns.

Det finns fem delvis överlappande områden inom den kognitiva psykologin där man har studerat höns:

1) objektspermanens
2) frustration
3) att tänka i steg
4) social kognition
5) spatiell orientering

Objektspermanens

I mitten av 1950-talet publicerade Jean Piaget en studie som var baserad på observationer han gjort av sina barns utveckling. Han delade upp barnens mentala utveckling i sex olika steg. De stegen baserade han bland annat på barnens förmåga att inse att saker i den yttre världen, objekt, existerar som självständiga ting. Mycket små barn verkar fungera som om det bara är det de kan se som existerar. Om man placerar t ex en napp framför dem sträcker de sig efter den. Om man sedan placerar ett papper framför objektet, nappen, försöker inte barnet längre sträcka sig efter objektet, det är som om det inte längre existerade. Ju äldre barnet blir desto större blir också barnets förmåga att komma ihåg och manipulera med minnet av objekten och den yttre världen.

Samma metoder som Piaget använde har man också använt för att testa husdjur, däribland höns. Det visar sig att höns mycket väl kan lösa problem som innebär att de känner igen föremål som är delvis övertäckta. De kan inte bara känna igen dem utan kan också "fylla i", så att de faktiskt ser även den övertäckta delen. En sak är att man kan inse att också ett trekvarts äpple delar ett helt äpples egenskaper (smak, doft etc), en annan sak är alltså att man kan "fylla i" ett delvis övertäckt äpple så att man ser det som ett helt äpple. På det sättet ser de flesta människor den bild som syns i Figur 2a som en cirkel delvis övertäckt av en kvadrat (Figur 2b), fastän det inte a priori finns något som säger att det inte är en trekvartscirkel och en kvadrat som ligger kant i kant (Figur 2c).

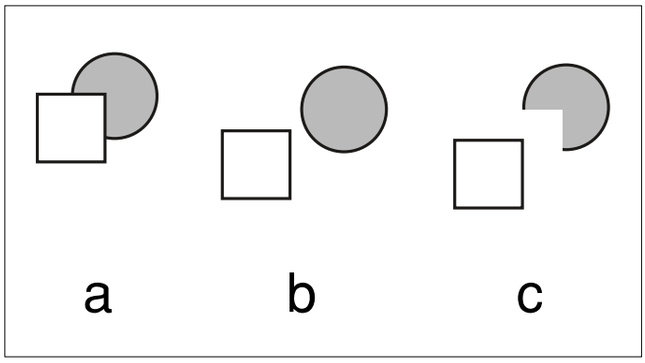

Figur 2. De flesta människor ser figur a som en cirkel som är delvis täckt av en kvadrat (b), fastän bilden lika gärna skulle kunna bestå av en trekvartscirkel med en kvadrat som gick kant i kant med den (c).

Förmåga att komplettera och komma ihåg

Studier på höns visar att de har förmågan att "komplettera" ett delvis dolt föremål precis som vi människor (5, 14, Figur 3). De löser också andra typer av perceptuella problem på ett sätt som liknar vårt (7).

Genom andra studier har man också lyckats visa att höns även kan komma ihåg objekt som de inte längre ser. De kan alltså leta efter saker som de kommer ihåg att de har sett. Den högsta nivån som de verkar kunna uppnå är något som kallas för "osynlig förflyttning" där ett djur eller en människa inte bara måste veta att ett objekt finns och att det rör sig utan också kunna förutsäga hur det rör sig (Figur 3). Här verkar gränsen gå för höns mentala förmåga, bara ett fåtal individer klarar det (10).

Slutsatsen av de här studierna blir ändå att höns verkar ha en relativt god objektspermanens men att det är möjligt att de inte riktigt når "ända fram", så som t ex papegojor gör (13).

Förväntningar och frustration

Det faktum att höns kan veta att ett objekt finns även om de inte ser det leder också till att de kan ha förväntningar: "det borde finnas fyra mjölmaskar i den gröna skålen". Det betyder i sin tur att de borde kunna känna frustration om de förväntningarna inte blir uppfyllda.

Frustration hos höns har studerats med två helt olika metoder. Den första utnyttjar en metod som har varit känd inom psykologin sedan länge. Metoden går ut på att man erbjuder något som är bättre, eller sämre, än det som djuret förväntar sig. Man kan till exempel ge en höna fem mjölmaskar som en belöning för att den springer fram till en mat-

Figur 3. I den här uppgiften låter man en höna se en bit mat försvinna in i "tunneln" till höger, och ser sedan efter om hon står kvar till höger eller går till den andra ändan av tunneln.

skål. Nästa gång ger man den bara en halv mjölmask. Den hastighet som hönan når gången efter det, jämförs med den en höna som alltid har fått en halv mjölmask har. Det man då kan se är att den höna som gått från fem till en halv mjölmask "överreagerar" och springer, inte bara långsammare än vad hon gjorde tidigare, utan också långsammare än vad hönan som alltid har fått en halv mjölmask gör. Man har fått en kontrasteffekt, något som alltså tyder på att djuret har en förväntan på precis vad som skall finnas i matskålen (det är inte alla djur som verkar kunna ha en förväntan, t ex har man inte lyckats finna någon kontrasteffekt hos fisk). I just ett sådant här försök fann Coerse och medarbetare (3) att hönsen visade en kontrasteffekt, och att det därför är troligt att de kan ha förväntningar (Figur 4).

En andra metod som har använts för att studera frustration hos höns är att lyssna på deras läte. Holländska forskare menar nämligen att de har lyckats identifiera ett mycket karakteristiskt läte ("gakel"-lätet) som används i situationer där hönan är frustrerad (17). Om man tränar höns att de kan få mat eller vatten genom att picka på en plastplatta, och sedan slutar ge dem mat/vatten så börjar de ge ifrån sig gakel-lätet. Ju längre de har varit utan mat och vatten desto fler gakel-läten ger de ifrån sig (17).

Resultaten av båda metoderna, dvs både kontrasteffekten och gakel-lätet, stödjer tanken på att höns kan skapa sig förväntningar, och därför kan bli frustrerade när deras förväntningar inte uppfyllts.

Att "tänka" i steg

Inom minnesforskningen skiljer man mellan olika typer av minnen. Minnena delas upp i procedurella minnen och deklarativa minnen. De deklarativa minnena delas sedan ytterligare upp i episodiska och semantiska (Figur 5).

Procedurella minnen är minnen som beskriver procedurer, ungefär som en bruksanvisning. När en van bilförare bromsar och växlar ned som en reaktion på att bromslyktorna på bilen framför tänds är det ett exempel på ett procedurellt minne – "det bara händer", handlingen utförs utan att ett medvetet beslut har fattats. Orsaken till att han tryckte på bromspedalen var att bromslyktorna framför tändes, föraren funderade aldrig över om han borde sakta farten eller inte.

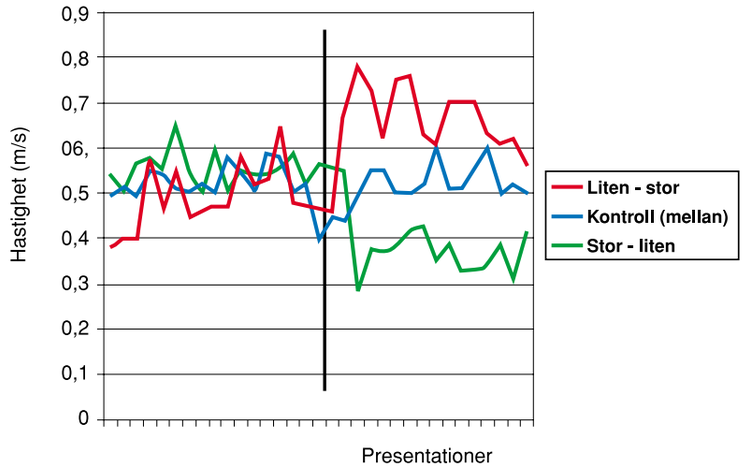

Figur 4. I diagrammet kan man se den hastighet med vilken hönor springer mot en matskål. Under den första perioden (till vänster om det svarta sträcket) innehöll matskålen antingen 0,25 g mat (för Liten-stor gruppen) eller 3 g (för kontrollgruppen) eller 4g mat (för Stor-liten gruppen). Efter strecket fick Liten-stor 4g, medan Stor-liten fick 0,25 g. Kontrollgruppen fick lika mycket hela tiden (1).

När det gäller en mycket ovan bilförare däremot sker det hela deklarativt. Han tänker och fattar ett medvetet beslut, "jag borde sakta farten – alltså borde jag trycka på bromspedalen, trycka på frikopplingen, flytta växelspaken". Deklarativa minnen brukar delas upp i semantiska minnen och episodiska minnen.

Minnesfaser

Minnet av allmänna saker som man inte har upplevt utan som man har lärt sig i andra hand ("Sverige är ett avlångt land") är semantiska minnen (16). När man kommer ihåg något som har hänt en själv är det däremot ett episodiskt minne ("igår åt jag pannkakor till middag"). Medan en del forskare kallar dem episodiska oberoende av djurart menar andra att den här typen av minnen snarare borde kallas explicita när det gäller djur (i den här texten kommer jag att hålla fast vid "episodiska").

Det är ofta som våra minnen går igenom en episodisk fas när vi lär oss att utföra beteenden (öppna dörrar, tända cigaretter eller köra bil). Därefter, när de har blivit vanor, lagras de som procedurella minnen. Att gå ut ur lägenheten och sedan låsa dörren bakom sig sker helt automatiskt, precis som vi nickar eller skakar på huvudet när vi pratar i telefon. Vi vet att den andre inte kan se våra huvudrörelser, vi bara gör det ändå.

Sammanfattningsvis kan konstateras att för att kunna tänka framåt måste man ha ett deklarativt minne. Om man har ett procedurellt minne reagerar man blint på stimuli, "det bara hän-

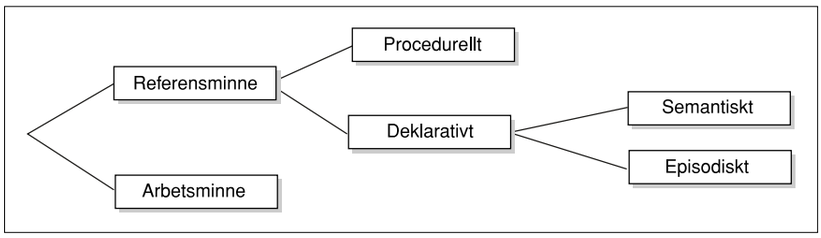

Figur 5. Uppdelning i olika typer av minnen (16).

der", och man kan följaktigen inte ha något mål med sina handlingar.

Resursdevalvering

Djur som har fullständig objektspermanens (se tidigare avsnitt) borde också kunna ha episodiska minnen och således förmågan att se framåt i tiden och därmed förstå konsekvenserna av olika alternativa beteenden. För att undersöka detta har forskare utvecklat en metodik som kallas för resursdevalvering. Själva idén är att man börjar med att träna ett djur att arbeta för en viss resurs, t ex en viss typ av mat. Man sänker, devalverar, sedan värdet av den resursen i en helt annan situation, och frågar slutligen djuret om det fortfarande är intresserat av att arbeta för samma resurs. Om djuret kan förutsäga vad resultatet av arbetet kommer att bli så kan det också undvika att utföra arbetet. Frågan är alltså om det finns situationer i vilka höns har och använder episodiskt minne. Vi vet redan från litteraturen att det finns en rad situationer i vilka de inte gör det.

I ett försök gjort för att testa deklarativa representationer hos höns (6) fick de vistas i ett försöksrum där det fanns två typer av färgat ris, alltid på samma ställe. De gjordes sedan hungriga och fick så äta en av ristyperna i sin hembur. Tidigare försök har visat att djur som ätit mycket av en typ av mat då föredrar annan mat. När hönsen sedan släpptes in i försöksrummet igen så gick de direkt till den behållare som tidigare innehållit det ris som de inte just hade ätit av. Det verkar alltså som om höns under dessa omständigheter har förmågan att använda en typ av episodiskt minne.

Social kognition

Frågor som rör förmågan till social kognition hos höns är inte lika lätta att dela upp som i de tidigare avsnitten, och många av försöken studerar samtidigt både social kognition och annan typ av mental förmåga.

En stor del av de undersökningar man har gjort rör alarmläten och hur hönsen reagerar på alarmläten. I likhet med en del andra djurarter, t ex grön markatta (1), har höns ett alarmläte som de använder när de ser en rovfågel och ett annat som är en reaktion på markrovdjur (4). Undersökningar har visat att precis som aporna, tenderar tupparna att bara använda alarmlätena om det finns artfränder i närheten, annars är de tysta.

Figur 6. Höns har ett alarmläte som de använder när de ser ett markrovdjur och ett annat som är en reaktion på rovfåglar.

Höns reagerar också på tuppars alarmläten som om de visste vad de betyder. Vid markrovdjurslätet sträcker de på sig och ser sig omkring, alternativt flyger upp i buskar eller träd. Om de däremot hör lätet som varnar för rovfågel rusar de längst in i buskagen. De båda forskarna Evans & Marler som har gjort de flesta av dessa experiment pratar om att hönsen har förmåga till läten som har "functional reference", det vill säga att hönsen kan svara på alarmlätena på ett funktionellt sätt även om de inte själva ser vilken typ av predator som kommer.

En helt annan typ av mental förmåga visar höns med kycklingar. Man vet sedan tidigare att höns visar kycklingar vad de skall äta, men de kan mycket mer. Nicol & Pope (11) tränade höns så att de trodde att mat A var ätbar, medan mat B var oätlig. De lät sedan hönsen se på när deras kycklingar åt av de två mat-typerna. De fann då att hönsen ökade sitt krafsande och sitt pickande mot marken när de såg att kycklingarna åt av den "oätliga" födan. Det verkar alltså som om hönsen var känsliga för vad deras ungar gjorde och vad de åt och att de gjorde vad de kunde för att förhindra att kycklingarna åt av "fel" mat.

Spatiell orientering

En speciell form av mental förmåga som har intresserat många forskare är hur djur orienterar sig i sin närmiljö. En av de tidigaste kognitiva psykologerna, Edward Tolman, föreslog att djur har en kognitiv karta som de bland annat kan använda för att hitta genvägar och lösa omvägsproblem. Begreppet kognitiv karta används också när man talar om ett djurs hela bild av sin omvärld, inte bara de spatiella förhållandena.

En metod för att testa om djur har en kognitiv karta är att låta dem lösa omvägs- eller genvägsproblem, där de skall inse att de skall ta en helt ny väg till målet. När forskare försökte få olika djurarter att lösa omvägsproblem fick de mycket varierande resultat. Bland annat verkade det som om höns var fullständigt oförmögna att lösa den här typen av problem, något som har fått även nutida psykologer att tvivla på höns mentala förmåga: "There is little here to encourage the hope that chickens can acquire cognitive maps." (12, sid 213).

I slutet av 1990-talet gjorde emellertid Giorgio Vallortigara och hans kolleger en rad försök som pekade på att unga kycklingar kan lösa omvägsproblem, men också att de är känsliga för en hel rad olika störningsmoment (som för övrigt också andra

Figur 7. Försök har visat att höns försöker skydda sina kycklingar genom ökat krafsande och pickande mot marken när de ser att kycklingarna äter av "oätlig" föda.

arter är). Denna känslighet kan kanske förklara varför det tidigare har varit svårt att visa att höns faktiskt kan lösa omvägsproblem.

Ett av försöken (15) gick till så att kycklingarna präglades på röda pingpongbollar. Den röda bollen placerades på andra sidan av ett "fönster" med ett galler för (Figur 8). På var vägg i gången fanns det en öppning. När kycklingen stod i öppningen kunde den inte se vart gången ledde, vare sig till höger eller vänster. Valet om till vilken sida kycklingen skall gå kan alltså bara grunda sig på minnet av åt vilket håll mamman fanns – alltså att kycklingen har en kognitiv karta.

Det visade sig att kycklingarna mycket väl kunde lösa problemen, men att där var en stor könsskillnad, tuppkycklingarna var mycket sämre än hönskycklingarna på att lösa den här typen av problem. Den troliga orsaken är att tuppkycklingar är räddare än hönskycklingar och därför inte lämnar "fönstret".

Att kunna lösa spatiella problem är inte bara viktigt för vilda djur. I en stor epidemiologisk studie över fjäderhackande och kannibalism fann Gunnarsson och medarbetare (8) att en av de få faktorer som korrelerade till kannibalism, mer specifikt till kloak-kannibalism, var uppväxtförhållandena. Om hönsen som kycklingar hade vuxit upp på golv (med sittpinnar) hade de en markant lägre grad av kannibalism än om de hade vuxit upp i burar.

En följdstudie som gjordes (9) visade att höns som vuxit upp utan sittpinnar inte kan utnyttja dem på samma flexibla sätt som de som har haft tillgång till dem sedan unga. När mat placerades på en sittpinne, 40 cm upp, klarade alla hönsen av att hoppa upp till den. När maten däremot placerades på en sittpinne 80 cm upp, men med en sittpinne 40 cm upp i närheten kunde de höns som vuxit upp med sittpinne lösa problemet i långt större utsträckning. Det är viktigt att komma ihåg att hönsen alltså vid båda tillfällena bara behövde kunna hoppa lika långt – 40 cm. Detta, och andra faktorer, gör det troligt att det är just oförmågan att lösa spatiella problem som orsakar den funna skillnaden.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att när höns testas i rätt situationer, i situationer då de inte är alltför rädda eller situationer där deras medfödda beteenden konkurrerar med de inlärda, visar de en god kognitiv förmåga. De visar en hög grad av objektspermanens, har förväntningar och visar tecken på frustration när dessa inte blir uppfyllda, de klarar av omvägsproblem, kan i vissa situationer förutsäga konsekvenserna av sitt beteende och reagera och lyssna på vad deras artfränder säger. Kanske är det dags att ta hönshjärnorna på allvar.

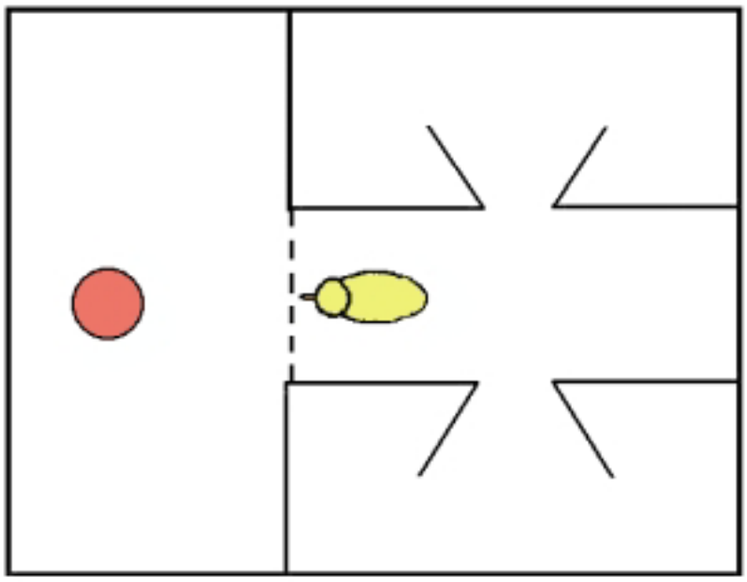

Figur 8. Försöksuppställning för att testa förmågan att lösa omvägsproblem hos kycklingar (15). Kycklingen har blivit präglad på bollen till vänster (cirkeln i bilden). Vägen är spärrad av ett galler, men kycklingen kan gå ut ur korridoren genom öppningar. Väl i öppningarna kan den välja att gå till höger eller till vänster. Väggarna är ogenomskinliga och identiska åt bägge hållen, det enda kycklingen kan använda för att bestämma vilket håll den skall gå åt är sitt minne. Om kycklingen i den situationen väljer att vika av mot bollen trots att den inte kan se den längre, kan man anse att den har löst omvägsproblemet.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 360

Summary

What is in a chicken brain?

The present article is a summary of the current knowledge of the cognitive abilities of the domestic chicken. The conclusion of the review is that chickens are capable of extensive object permanence, they can hold declarative representations, and can use functional reference. Present studies also show that they are able to solve detour problems. Some of the implications of this level of cognition are discussed.

Referenser

1. Coerse N. Time speed searching for food and changes in running speed: Incentive learning and contrast in domestic hens. MSc Thesis, 1997.
2. Coerse N, Haskell MJ & Forkman B. Incentive value learning in domestic hens. Submitted to Behavoural Processes.
3. Cheney D, Seyfarth S. Vervet monkey alarm calls: manipulation through shared information? Behaviour, 1985, 94, 150–166.
4. Evans CS, Evans L & Marler P. On the meaning of alarm calls: functional reference in an avian vocal system. Animal Behaviour, 1993, 46, 23–38.
5. Forkman B. Hens use occlusion to judge depth in a two-dimensional picture. Perception, 1998, 27, 861–867.
6. Forkman B. Domestic hens have declarative representations. Animal Cognition, 2000, 3, 135–137.
7. Forkman B & Vallortigara G. Minimization of modal contours: an essential cross-species strategy in disambiguating relative depth. Animal Cognition, 1999, 2, 181–185.
8. Gunnarsson S, Keeling L & Svedberg J. Effects of rearing factors on the prevalence of mislaid eggs, cloacal cannibalism and feather pecking in commercial flocks of loose housed laying hens. British Poultry Science, 1999, 40, 1, 12–18.
9. Gunnarson S, Yngvesson J, Keeling L & Forkman B. Rearing without early access to perches impairs the spatial skills of laying hens. Applied Animal Behaviour, 2000, 67, 217–228.
10. Krushinsky LV. Experimental studies of elementary reasoning. New Delhi, Oxonian Press, 1990.
11. Nicol CJ & Pope SJ. The material feeding display of domestic hens is sensitive to perceived chick error. Animal Behaviour, 1996, 52, 767–774.
12. Pearce JM. Animal Learning and Cognition. London, Psychology Press, 1997.
13. Pepperberg IM & Funk MS. Object permanence in four species of psittacine birds: An African Grey parrot (Psittacus erithacus), an Illiger mini macaw (Ara maracana), a parakeet. Animal Learning and Behaviour, 1990, 18, 1, 97–108.
14. Regolin L & Vallortigara G. Perception of partly occluded objects by young chicks. Perception and Psychophysics, 1995, 57, 7, 971–976.
15. Regolin L, Vallortigara G & Zanforlin M. Object and spatial representations in detour problems by chicks. Animal Behaviour, 1995, 49, 195–199.
16. Roberts WA. Principles of Animal Cognition. New York, McGraw Hill, 1998.
17. Zimmerman PH, Koene P & van Hoof JARAM. The vocal expression of feeding motivation and frustration in the domestic laying hen, Gallus gallus domesticus. Applied Animal Behaviour Science, 2000, 69, 265–273.

*Docent Björn Forkman, Institut for Husdyrbrug og Husdyrsundhed, Sektion for Etologi og Sundhed, KVL, Grønnegårdsvej 8, DK 1870 Frederiksberg C, Danmark.

SCALIBOR® VET. ℞

Scalibor® vet.
Deltametrin

KVALITATIV OCH KVANTITATIV SAMMANSÄTTNING
Aktivt innehållsämne Deltametrin 4,0% w/w
Ett halsband (65 cm, 25 g) innehåller: Deltametrin 1 g
Ett halsband (48 cm, 19 g) innehåller: Deltametrin 0,760 g
Hjälpämnen
Halsband 65 cm: Titandioxid (E 171), Trifenylfosfat
Halsband 48 cm: Titandioxid (E 171), Trifenylfosfat
LÄKEMEDELSFORM
Halsband
FARMAKOLOGISKA EGENSKAPER
Farmakodynamiska egenskaper Farmakoterapeutisk grupp: Medel mot ektoparasiter, för utvärtes bruk.
ATC-vet kod: QP53AC11.
Deltametrin är en ektoparasiticid substans för topikal användning och tillhör gruppen syntetiska pyretroider. Insekter och kvalster exponeras för deltametrin genom kontakt. Verkningsmekanismen baseras på en i tid utdragen ökning av natriumpermeabiliteten i insektens nervmembran. Detta resulterar i hyperaktivitet, vilken följs av paralys (chockeffekt), tremor och parasitens död.
Farmakokinetiska egenskaper Deltametrin frisätts kontinuerligt från halsbandet till pälsen och den fettfilm, vilken täcker huden. Den aktiva substansen sprids från området med direktkontakt över hela hudytan via fettfilmen och i hårremmen. Deltametrin absorberas inte systemiskt.
KLINISKA UPPGIFTER
Djurslag Hund
Indikationer Förebyggande av infektion med fästingar (*Ixodes ricinus, Rhipicephalus sanguineus*) under fem till sex månader. Förebyggande av blodsugning från phlebotomina fjärilsmyggor (*Phlebotomus perniciosus*) under en tid av fem till sex månader.
Kontraindikationer Skall ej användas till valpar yngre än sju veckor. Skall ej användas till hundar med hudskador.
Skall ej användas till djur med känd pyretroidöverkänslighet, t. ex. katt.
Biverkningar I sällsynta fall kan hypersensitivitetsreaktioner leda till begränsade hudlesioner och håravfall.
Särskilda försiktighetsmått vid användning Eftersom halsbandet utövar sin fulla effekt efter en vecka, bör halsbandet sättas på en vecka innan djuret förväntas bli exponerat för infektion. Normal kontakt med vatten minskar inte effekten hos halsbandet, men halsbandet tas lämpligen av innan hunden skall bada. Deltametrin är skadligt för fisk och vattenlevande organismer. Hunden skall avhållas från bad under de första fem dagarna efter halsbandets applicering.
Dräktighet och laktation Kan användas under dräktighet och laktation.
Interaktioner med andra veterinärmedicinska läkemedel och övriga interaktioner Skall ej användas tillsammans med andra ektoparasiticida medel innehållande organofosfater.
Dosering och administreringssätt Halsband 65 cm används till större hundar. Halsband 48 cm används till små och medelstora hundar. Halsbandet fästes runt hundens hals. Ett halsband per hund. För strikt utvärtes bruk.
Tag ut halsbandet från det förseglade skyddskuvertet och lägg det kring hundens hals. Drag inte åt för hårt. Två fingrar i bredd skall få plats mellan halsbandet och hundhalsen. För in den fria änden i spännet och klipp bort eventuellt överflödig längd utöver fem cm.
Överdosering Skulle hunden tugga i sig av halsbandet kan följande symptom förväntas uppträda: Okoordinerade rörelser, tremor, salivering, kräkningar och stelhet i bakdelen. Symptomen klingar vanligtvis av inom 48 timmar. Diazepam kan användas för symtomatisk behandling om nödvändigt.
Särskilda varningar för respektive djurslag I sällsynta fall kan fästingar uppträda på en hund som bär halsbandet. Överföring av infektionssjukdom via fästingar eller fjärilsmyggor under ogynnsamma omständigheter kan därför inte helt uteslutas. Om hudlesioner iakttas, avlägsnas halsbandet till dess symptomen avklingat.
Karenstid Ej relevant.
Skyddsföreskrifter för personer som administrerar det veterinärmedicinska läkemedlet till djur Tvätta händerna med tvål och kallt vatten efter applicering av halsbandet. Produkten skall ej hanteras av personer som är allergiska mot trifenylfosfat. Tillåt inte barn, särskilt ej barn yngre än 2 år, att hantera halsbandet, leka med det eller stoppa det i sin mun. Se till att små barn inte tillåts ha långvarig intensiv kontakt, t.ex. sova, med en hund som bär halsbandet.
FARMACEUTISKA UPPGIFTER
Blandbarhet Ej relevant.
Hållbarhet 3 år.
Särskilda förvaringsanvisningar Halsbandet i det förseglade skyddskuvertet bör förvaras i kartongen.
Förpackningstyp och innehåll Kartong med foliekuvert av papper-aluminium-polyetylen eller papper-aluminium-polyester-polyetylen innehållande ett halsband à 48 cm (19 g) eller ett halsband à 65 cm (25 g).
Namn och adress till innehavaren av godkännandet för försäljning Intervet International b.v., P.O. Box 31, NL-5830 AA Boxmeer, Nederländerna.
Särskilda försiktighetsåtgärder för destruktion av ej använd produkt och avfall, i förekommande fall Deltametrin är skadligt för fisk, andra vattenlevande organismer och bin. Oanvänt veterinärmedicinskt läkemedel bör hanteras i enlighet med lokala bestämmelser.
Pris Scalibor® vet. 0,76 g (48 cm) 180 kr per st
Scalibor® vet. 1 g (65 cm) 193 kr per st

intervet

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 361

Djursjukhus- och klinikanställdas hälsa kartlagd:

Alarmerande uppgifter om stressig arbetssituation

En orimligt stor andel av veterinärerna som jobbar på djursjukhus och djurkliniker mår dåligt till följd av sin arbetssituation. Det visar en undersökning som veterinärförbundet låtit genomföra i syfte att kartlägga hur det står till med den här yrkesgruppens hälsa. Nu finns fakta att stödja sig mot i arbetet med att komma tillrätta med problemen.

Största enskilda stressbovarna visar sig vara arbetsplatsens organisation och ledarskap samt arbetsbördan. Oregelbundna arbetstider och stort ansvar är däremot inte särskilt stresskapande för den här gruppen veterinärer.

På fullmäktigemötet hösten 2000 motionerade både SYVF, Sveriges yngre veterinärers förening, och DaVF, Djursjukhusanställda veterinärers förening, om att veterinärförbundet (SVF) borde göra något för att komma tillrätta med att allt fler medlem-mar i de här riksföreningarna mår dåligt och drabbas av så kallad utbrändhet på grund av sin arbetssituation. Veterinärförbundet beslutade att tillsätta en arbetsmiljögrupp med uppdraget att jobba vidare med den viktiga frågan. Arbetsmiljögruppen består av Amelie Lothigius, ombudsman på SVF, Eva Hjortstad, tidigare sekreterare i DaVF, och Katarina Varjonen, ledamot i SYVF. Gruppen beslutade att steg ett måste bli en ordentlig kartläggning av hur veterinärerna som jobbar på djursjukhus och kliniker egentligen mår.

Tillsammans med en statistiker utformades en enkätundersökning och det är resultatet av den undersökningen, ”Arbetsmiljö och hälsa – en undersökning bland veterinärer anslutna till Sveriges Veterinärförbund”, som nu är klar. Med resultatet i handen kommer arbetsmiljögruppen att jobba vidare för att hitta förslag på hur problemen ska hanteras.

Tre huvudområden

Fokus i undersökningen har varit inställt på områdena arbetssituation, hälsa och sjukfrånvaro. Samtidigt har ett syfte varit att belysa eventuella skillnader mellan män och kvinnor, yngre och äldre samt små- och stordjursveterinärer.

Beteendevetaren Sara Göransson, numera doktorand på psykologiska institutionen vid Stockholms universitet, fick uppdraget att genomföra undersökningen. Sara ska under de närmaste åren forska i ämnet arbetspsykologi med särskild inriktning på arbete och hälsa och siktar på att doktorera i augusti 2004. Vi träffas på psykologiska institutionens forskarcentrum vid Frescati hage strax bakom Albano för att gå igenom undersökningen. Rapporten finns att beställa i sin helhet från veterinärförbundets kansli.

Totalundersökning

Undersökningen är en så kallad totalundersökning, vilket betyder att alla individer inom en grupp ges möjlighet att delta till skillnad från en statistisk under-

Figur 1. Sara Göransson, beteendevetare med specialinriktning på arbetsmiljö och hälsa, har genomfört undersökningen på uppdrag av veterinärförbundet. Hon ser allvarligt på resultatet. – Människor måste få vara människor på sina arbetsplatser. Vi behöver få ha bra och dåliga dagar och perioder av återhämtning efter tider av stress, säger hon.

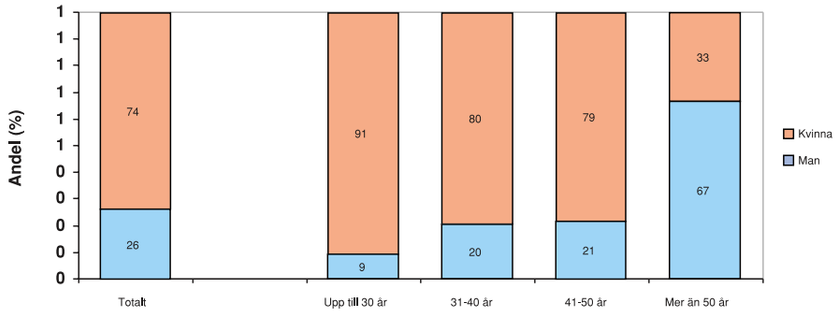

Figur 2. Figuren visar andelen män och kvinnor totalt samt inom varje ålderskategori i undersökningen bland SYVF- och DaVF-medlemmar.

sökning där man ur en större grupp gör ett urval som får representera helheten. I veterinärförbundets undersökning fick 416 personer frågeformuläret och 314 svarade, vilket ger en svarsfrekvens på 75 procent. Nästan tre av fyra i undersökningen är kvinnor. I den yngsta åldersgruppen, upp till 30 år, är 91 procent kvinnor medan andelen bland dem som är över 50 år är 33 procent (Figur 2).

Sara menar att det inte har någon betydelse för slutresultatet att andelen kvinnor är så stor.

Undersöka måendet

– I den här undersökningen är vi ju i första hand ute efter att undersöka måendet hos yrkesgruppen. Då spelar det ju mindre roll om den råkar bestå mest av kvinnor, män, yngre eller äldre. Huvudsaken är att vi får reda på hur den befintliga gruppen mår i sin arbetssituation, säger Sara Göransson.

Enkätfrågorna ryms inom följande huvudområden som alla är viktiga parametrar för hur våra arbeten påverkar hälsan: Inflytande, Tidspress, Socialt stöd, Återhämtning, Kvalitativ belastning samt Förmåga och möjlighet till hälsorelaterad gränssättning på arbetet.

Med ”hälsorelaterad gränssättning” menas till exempel om det finns möjlighet att, efter perioder av stress och extra mycket jobb, dra ned på arbetstempot ett tag och jobba lite mindre. Hälsan mättes dels med generella frågor om välbefinnandet och dels med frågor om symtom och sjukfrånvaro.

Majoriteten privatanställda

Två av tio i undersökningen arbetar med stordjur och resten med smådjur. De flesta, 77 procent, har en privat arbetsgivare och cirka 15 procent är statligt eller kommunalt anställda och lika stor är gruppen som uppgett att de är ägare/delägare i verksamheten. Överskottet på sju procent beror på att en del både är anställda och ägare/delägare.

Mer än hälften av de tillfrågade jobbar på en arbetsplats med fler än 20 personer, elva procent jobbar på en arbetsplats med fem personer eller färre.

Människor måste få vara människor

Sara Göransson tycker att frågor om arbetstempot och inflytandet visar särskilt anmärkningsvärda resultat. Och genomgående i undersökningen är det kvinnor och yngre, upp till 40 år, som visat sig ha en högre grad av ohälsa och som rapporterar en betydligt sämre och mer negativ arbetssituation än sina manliga kolleger.

”Vi behöver en annan syn på arbete och hälsa, där det ges större utrymme för människor att vara människor på jobbet, där det är mer accepterat att ha bra och dåliga dagar.” skriver Göransson i sammanfattningen. Hon skriver också att det allmänt på våra arbetsplatser behövs en större respekt för människors olikheter. Men också att var och en måste bli bättre på att sätta de gränser för arbete som behövs för att vi ska må bra.

Tre av fyra skippar lunchen

På påståendet ”Jag är ofta tvungen att dra in på luncher och pauser för att hinna med mina arbetsuppgifter” har 74 procent svarat att det stämmer (Figur 3). Och det visar sig att det är de som jobbar mest, mer än 50 timmar i veckan, som tar minst pauser.

45 procent känner sig ofta eller alltid frustrerade över att de, på grund av tidspress, inte hinner ge patienterna den vård de skulle önska. För kvinnor och yngre kan det vara en av orsakerna till att mer än hälften, 52 procent, ofta funderar på att byta jobb (Figur 4).

Endast 19 procent anser att de har tillräckligt med tid för att hinna med sina arbetsuppgifter (Figur 5, 6).

Bara varannan kan påverka arbetsmängd

Ungefär hälften av respondenterna har uppgett att de aldrig eller sällan kan bestämma hur mycket de ska arbeta under en vecka. Andelen kvinnor som uppger att det är så är 55 procent jämfört med 38 procent av männen och andelen yngre är 68 procent jämfört med 35 procent av de äldre.

– Just inflytande är en viktig faktor för hälsa och välbefinnande i arbetslivet. Inflytandet kan

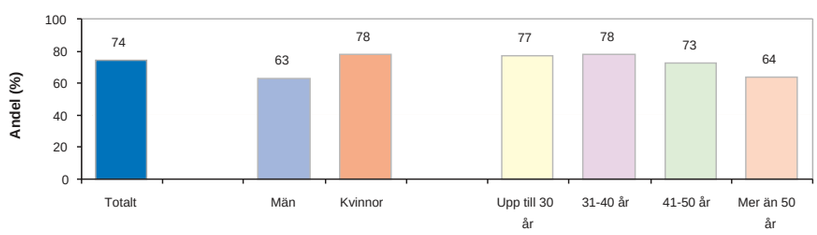

Figur 3. Andelen veterinärer som svarat "stämmer precis" eller "stämmer ganska bra" på påståendet "Jag är ofta tvungen att dra in på luncher och pauser för att hinna med mina arbetsuppgifter."

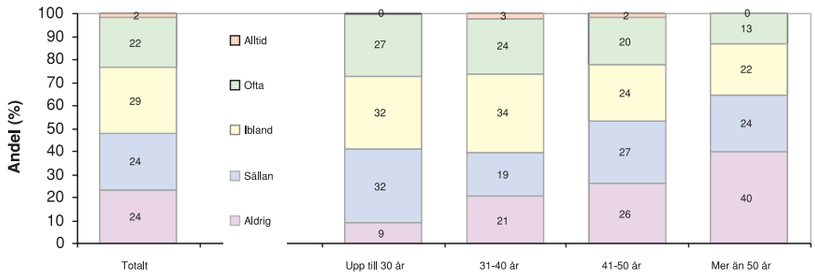

Figur 4. Fördelning av veterinärer som alltid, ofta, ibland, sällan eller aldrig funderar på att byta jobb för att arbetssituationen upplevs som alltför pressande.

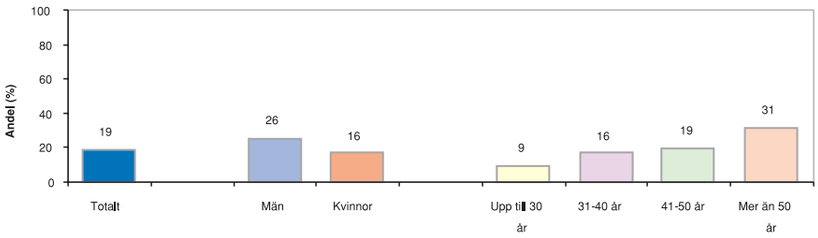

Figur 5. Andelen veterinärer som svarat "stämmer precis" eller "stämmer ganska bra" på påståendet "Jag har tillräckligt med tid för att hinna med mina arbetsuppgifter."

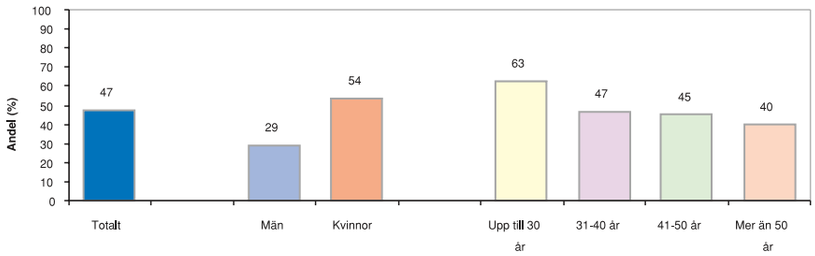

Figur 6. Andelen veterinärer som svarat "stämmer precis" och "stämmer ganska bra" på påståendet "Jag känner mig helt slut när jag går från arbetet."

delas upp i två huvudkategorier, dels hur mycket makt och inflytande man *faktiskt* har över sitt arbete och dels den *upplevda* makten och inflytandet. Vad som är lagom varierar stort från person till person. Många blir bara stressade av stor frihet att själv bestämma, särkilt om friheten inte kombineras med en tydlighet när det gäller vad som är personens ansvarsområden, säger Sara.

Sara menar att detta är en av de största och svåraste utmaningarna för arbetsledare och chefer, att tillsammans med de anställda komma fram till en bra balans mellan krav och personliga resurser.

Hårt arbetande yrkesgrupp

Hon tycker att veterinärerna är en yrkesgrupp som arbetar anmärkningsvärt mycket och jämför med liknande undersökningar som hon gjort med bland annat ekonomer, banktjänstemän och försäkringsmäklare. På frågan om hur stor arbetstiden är inklusive jour och beredskap svarar 16 procent av männen och 7 procent av kvinnorna att de jobbar mer än 60 timmar i veckan.

Bland dem som inte har jourtid alls dominerar män och äldre, 60 procent av dem som är över 50 år jämfört med 18 procent bland dem som är upp till 30 år. Bland dem som jobbar lite, max 20 timmar i veckan, dominerar också de äldre männen som är delägare eller egenföretagare (Figur 8).

Stressperioder kräver återhämtning

Den som har ett stressigt och krävande arbete kan hitta en balans i livet ändå om det finns möjlighet att återhämta sig mellan varven. Men för en klar majoritet av den här yrkesgruppen ges inga sådana möjligheter.

Mer än hälften uppger att de inte känner sig utvilade efter en natts sömn och nästan hälften uppger att de inte känner sig utvilade efter helgen. En av fyra veterinärer känner sig inte ens

Figur 7. Nästan hälften av dem som svarat tycker att de ofta eller alltid känner sig frustrerade över att de inte hinner ge patienterna den vård de behöver. Foto: Anna Sigge.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 364

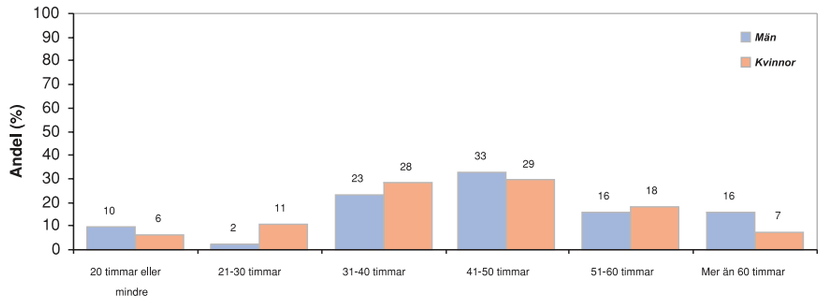

Figur 8. Figuren visar det totala antalet arbetstimmar i veckan som respondenterna svarat att de jobbar.

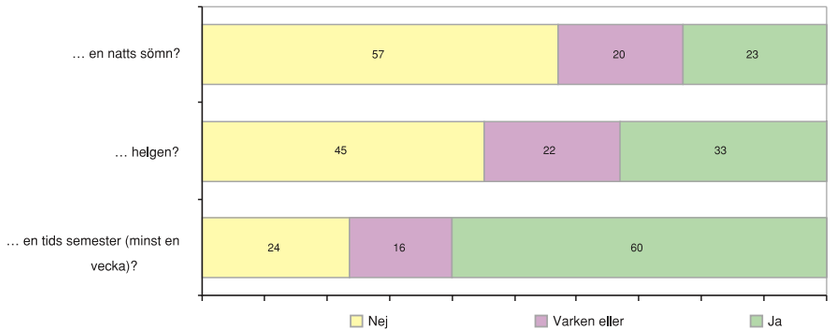

Figur 9. "Känner du dig utvilad och fylld av energi efter... en natts sömn, helgen och en tids semester?" Figuren visar andelen som svarat "nej", "varken eller" eller "ja" på frågorna.

utvilade efter semestern (Figur 9).

På påståendet ”Jag känner mig helt slut när jag går från arbetet” svarar 63 procent bland dem som är upp till 30 år att det stämmer. Även i de övriga åldersgrupperna är genomsnittet högt, ungefär 45 procent (Figur 6).

Under rubriken Hälsa och välbefinnande tas frågor om sjukdom och frånvaro upp. Det visar sig att bara 13 procent svarar att de kan dra ner på arbetstempot en tid för att återhämta sig efter perioder med extra mycket stress och hård arbetsbelastning. Drygt 60 procent uppger att arbetet inte tillåter att de tar hänsyn till sin hälsa. Det vill säga att de kan stanna hemma om de är sjuka eller åtminstone ta det lite lugnare. Kvinnor och yngre upplever i högre grad än män att de inte kan ta hänsyn till sin egen hälsa.

Kör över kroppens signaler

Sara tycker att det är skrämmande att så många människor i vårt samhälle struntar i att lyssna på kroppens signaler och istället bara jobbar på. Problemet är ju på intet sätt specifikt för veterinärer utan återfinns inom de flesta yrkesgrupper.

– Om vi hela tiden kör över vår kropp så är det klart att vi blir sjuka. Varför är det så många som inte tar hand om sig själva, som inte bryr sig om ifall de mår bra eller dåligt, undrar hon.

– Många har fortfarande en gammaldags syn på kroppen som en maskin som ska tuffa på i evighet. Dessutom verkar det inte som om vi tar oss själva på tillräckligt stort allvar vilket är en farlig kombination. Det är inte konstigt att långtidssjukskrivningarna ökar.

Acceptera bra och dåliga dagar

– Tänk om vi istället kunde lära oss att lyssna på oss själva och acceptera att vi inte kan vara på topp precis hela tiden. Det kan ingen människa klara. Ibland behöver man gå hem tidigare eller ta det lite lugnare. På en arbetsplats kan man ju turas om att vara på hugget. Idag mår jag jättebra och kan köra hårt. Idag mår jag inget vidare så jag måste ta det lite lugnt.

Figur 10. När väntrummet är fullt är det svårt att ta sig tid med lunch och andra pauser. Rapporten visar att de som jobbar mest också tar minst pauser. Foto: Anna Sigge.

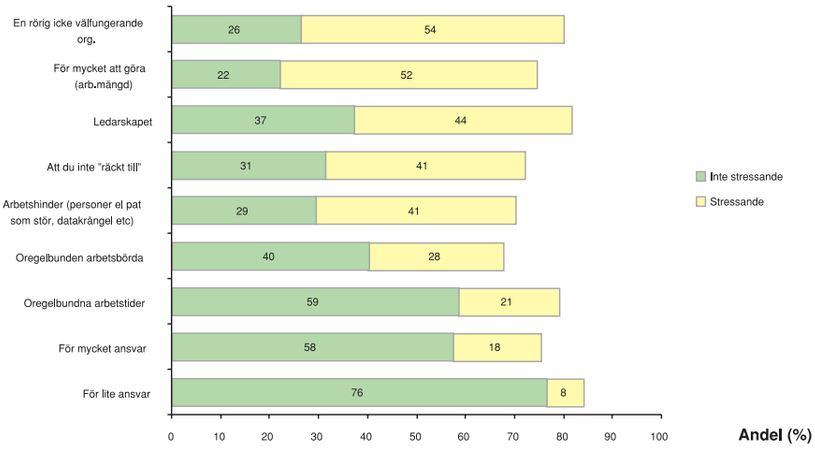

Figur 11. Figuren visar vilka faktorer som upplevs som mest stressande respektive inte alls stressande. Faktorerna presenteras i rangordning med den mest stressande situationen längst upp i diagrammet. Faktorer som handlar om arbetsplatsens ledarskap och organisation visar sig vara de största stressbovarna.

– Det är naturligtvis inte bara individen som ska sätta gränser och ta ansvar för sin hälsa. Samhället och arbetsgivaren har också ett oerhört stort ansvar att organisera arbetet på ett sätt så att människor kan vara friska, säger hon.

Organisation och ledarskap

Resultaten av undersökningen visar att de mest stressande faktorerna handlar om arbetsplatsens *organisation* och att *arbetsbördan* är för stor. Över hälften (54 procent) tycker att arbetsplatsen har *en rörig icke fungerande organisation* och 44 procent uppger arbetsplatsens ledarskap som stressande. När det gäller arbetsbördan svarar över hälften (52 procent) att de har *för mycket att göra* och drygt 40 procent upplever att de inte har räckt till. Däremot är oregelbundna arbetstider och ansvar inte stressfaktorer för den här gruppen veterinärer (Figur 11).

Varför verkar männen må bättre?

Genomgående visar undersökningen att männen mår bättre än kvinnorna. Går det att dra några slutsatser av detta? Vad betyder det att männen dominerar bland de äldre medan omkring 85 procent av dem som är under 30 år är kvinnor?

Sara har inga givna svar men stödjer sig på modern genusforskning när hon diskuterar tänkbara orsaker.

– Veterinärkåren har ju varit extremt homogen. Strukturerna har byggts upp av män och för män under lång tid. Sedan ett tiotal år är det extremt åt andra hållet, idag är ungefär 90 procent av studenterna kvinnor, och de här unga kvinnorna ska verka i en arbetsmiljö som genom århundraden byggts upp av och för män. Läkarkåren har en likartad utveckling även om det inte är fullt så kvinnodominerat på utbildningen, säger hon.

Ta olikheterna på allvar

Sara är övertygad om att det finns generella olikheter mellan mäns och kvinnors syn på arbete, även om det också finns stora individuella variationer inom könsgrupperna. Hon råder veterinärerna att ta olikheterna på största allvar, se dem som resurser och anpassa arbetsförhållandena till dem som arbetar där.

– Den här undersökningen ger så ovanligt tydliga svar på den här punkten. Den arbetsmiljö som veterinärer vid djursjukhus och djurkliniker har tycks på flera viktiga punkter vara bäst anpassad till äldre män. Kvinnor och yngre tycker att arbetsmängden är mer stressande (59% av kvinnorna och 33% av männen), att organisationen är rörig (ca 59% kvinnor och 33% män) och att de får för lite stöd av sina chefer (49% av kvinnorna, 20% av männen), säger hon.

– Jag tycker att det faktum att så många bland de yngre veterinärerna funderar på att byta jobb bör tas på största allvar. Det är inte så gott om veterinärer och det måste ju vara allvarligt om de nyutbildade skräms iväg, säger hon.

”Chefer vill att deras anställda mår bra”

Sara tror att problemen kan åtgärdas genom en öppen dialog på varje arbetsplats gärna med anställda, chefer, arbetsgivare och fackliga representanter. Även om ledarskapet upplevs som en stressfaktor av nästan varannan veterinär så värjer hon sig för att skylla på dåliga chefer och blir arg när arbetsgivare målas upp som bovar. Det är för enkelt, tycker hon.

– Chefer vill ju inte att deras anställda ska må dåligt. Tvärtom. De allra flesta chefer vill att deras anställda ska må så bra som möjligt, säger hon.

Ovanligt hög svarsfrekvens

Har det någon betydelse för resultatet att svarsfrekvensen är något högre för kvinnorna än för männen?

– Nej, kvinnor har nästan alltid en högre svarsfrekvens än män i sådana här undersökningar. I den här yrkesgruppen närmar sig svarsfrekvensen bland kvinnorna 100 procent och det är ovanligt. Det har ingen betydelse för resultatet men visar möjligen att kvinnorna tycker att de här frågorna är jätteviktiga, säger Sara.

En grupp som fått enkäten men till viss del tyckt att den varit svår att svara på är arbetsgivarna och det kan Sara förstå.

– Frågorna var lite mer anpassade till de anställda än till arbetsgivarna. Det är omöjligt att göra en bra enkät för så olika grupper, men jag tycker ändå att frågorna som handlar om hur man mår fungerar oavsett vilken typ av befattning man har. Och det visar sig ju i resultatet att många ändå har svarat, säger hon.

Kontroversiell hypotes om ledarskap

Sverige ligger högt i jämförelse med andra EU-länder när det gäller långtidssjukskrivningar och människors upplevda stress. Detta trots att vi har fem veckors semester och starka arbetarskyddslagar för hur vår fysiska arbetsmiljö bör se ut. Sara Göransson berättar att det pågår jämförande studier mellan olika länder för att försöka komma åt och hitta ett svar på just det här fenomenet.

– En hypotes är att ledarskapet är otydligt i Sverige. Vi har rationaliserat bort en massa chefer och lämnat de anställda att själva avgöra vad som är viktigt och rimligt att hinna med. För svenskar som i allmänhet vill vara duktiga och göra rätt för sig och har en hög arbetsmoral kan det bli ett för stort ansvar att ta, säger hon.

– Enligt den här tanken är det så att vi kanske behöver fler ledare för att må bra. Vettiga, starka ledare, ”goda föräldrar” som är tydliga med vad som förväntas av oss. Det är ju en något kontroversiell hypotes, men väl värd att fundera över, säger hon.

Tid av brytpunkt

Sara tror att vi befinner oss i en brytpunkt där vi går från ett samhälle som var auktoritärt med hierarkisk arbetsorganisation och auktoritära ledare till att forma en ny arbetssituation med ledare som är tydliga utan att vara auktoritära, som kan peka ut färdriktningen, motivera, lyssna och sätta gränser. Mellan de två situationerna är det en svår övergång, menar hon.

– Självstyrande grupper och individansvar är bra på många sätt men vi tycks inte ha lärt oss färdigt ännu hur vi ska hantera det, säger hon.

Figur 13. Mer än hälften av de yngre veterinärerna, upp till 40 år, har uppgett att de alltid eller ofta funderar på att byta yrke på grund av att arbetssituationen är för pressande. Något att ta på största allvar, tycker Sara Göransson. Foto: Anna Sigge.

– En kollega till mig har studerat platsannonsernas utformning under en period i början på 1990-talet. Det visade sig att kraven på kompetens var väldigt utförliga och detaljerade. De sökande skulle kunna i princip allt. Samtidigt var arbetsuppgifterna luddigt formulerade och det var vanligt med en formulering som ”du har fria händer att fritt utforma dina arbetsuppgifter”, säger hon.

Karin Åström Bengtsson

Sugen på nytt jobb?

På veterinärförbundets hemsida www.svf.se hittar du såväl fasta tjänster som kortare vikariat under rubriken ”jobbtorget”. Gå dit och titta redan idag.

Medlemsmöte för SSVO

Svenska Sällskapet för Veterinär Oftalmologi och Ögonpanelen har föreningsmöte fredagen den 16 augusti 2002 kl 10 i Borgå, Finland. Efter vårt föreningsmöte har vi gemensamt nordiskt ögonmöte.

Hela lördagen och söndag f.m. är det föredrag om neurooftalmologi. Information och anmälningsblankett: paivi.kallioniemi@sci.fi.

Lennart Garmer,
Djursjukhuset Albano, 182 36 Danderyd.
lennart.garmer@swipnet.se

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 367

Månadens Epiztel

SVA har genomfört en studie om förekomsten av /RH/Campylobacter /KH/hos friska hundar, som kort presenteras. Ytterligare fall av svinpest har påträffats i Frankrike och i Tyskland, där svinpest bland annat har hittats hos vildsvin. Slutligen rapporteras om en ko från Jönköpings län som i samband med normalslakten visade symtom där BSE inte kunde uteslutas. Epizteln är ett samarbete mellan SVA och Jordbruksverket och är sammanställt av Gudrun Orava, SVA, tel: 018-67 40 00.

Förekomst av Campylobacter hos friska hundar

I en nyligen genomförd studie vid SVA har *Campylobacter* spp påvisats i 54 procent av de 84 träckprover som samlats in från kliniskt friska hundar från fem månaders ålder och uppåt. Proverna togs med bomullspinnar i avföringen (inte i rektum), pinnarna transporterades till laboratoriet i Amies kolat medium och proverna odlades på selektivt medium inom 24 timmar.

Campylobacter isolerades från 80 procent av de 30 hundar som var under ett år vid provtagningstillfället. Fynd av *Campylobacter* hos diarrésjuka hundar innebär alltså inte nödvändigtvis att man funnit orsaken till symtomen.

Svinpest

Enligt rapport från EU-kommissionen samt OIE (Office International des Epizooties) har svinpest konfirmerats i Frankrike den 22 april 2002 hos ett vildsvin som hittats dött den 10 april i år. Distriktet är Basse-Rentgen i departementet Moselle. Området är satt under restriktioner (10 km).

I Tyskland har man misstanke om svinpest i en besättning med 220 gödgrisar i Kreis Trier-Saarburg, Rheinland-Pfalz i närheten av franska gränsen. Grisarna kommer att slaktas snarast. Besättningen mottog den 15 april en sändning av grisar från en besättning i Moselle, Frankrike. Detta är det sjätte utbrottet av CSF i Tyskland i år och samtliga fall har påvisats i Rheinland-Pfalz.

CSF har även konstaterats i den franska svinbesättningen (i Chemery-les-Deux i departementet Moselle), som levererat grisar till den aktuella tyska anläggningen. Det är det första fallet av CSF hos tamsvin i Frankrike sedan 1993.

Mul- och klövsjuka

En besättning i Norrbotten spärrades under april för misstanke om mul- och klövsjuka, men spärren är nu hävd.

BSE

I samband med normalslakten visade en ko från Jönköpings län symtom där BSE inte kunde uteslutas. Restriktioner infördes direkt för gården och en smittskyddsutredning har inletts. Den epidemiologiska undersökningen har inte påvisat några riskfaktorer.

Antalet BSE-analyser 2002

I BSE-övervakningen provtas nödslaktade, avlivade och självdöda nötkreatur över 24 månader, samtliga djur som importeras samt minst 10 000 stickprov ur normalslakten, på djur över 30 månader. I övervakningsprogrammet används snabbtest (ELISA-test).

Även djur med kliniska symtom där BSE inte kan uteslutas skall undersökas. Diagnos ställs genom att undersöka hjärnvävnad från djuret i mikroskop. Test på levande djur finns inte idag. Antalet BSE-analyser fram till den 29 april 2002 är 14 193 djur i olika riskgrupper. Antalet analyser uppdateras fortlöpande på SVA:s webplats www.sva.se.

Ytterligare statistik finns på Jordbruksverkets webplats www.sjv.se

Telefonnumret till SVA:s epizootologjour är 018-67 40 01. Detta nummer kan enbart användas då SVA:s växel är stängd, dvs utanför ordinarie arbetstid. Epizootijouren ger råd och hjälp till veterinärer vid misstanke om epizootisjukdom. Provsvar eller allmänna råd kan inte ges på detta nummer.

I en nyligen genomförd studie har Campylobacter spp påvisats i 54 procent av de 84 träckprover som samlats in från kliniskt friska hundar.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.11 Sida 368

Nyordning för tillhandahållande av veterinära läkemedel på apotek

Veterinär läkemedelshantering har förändrats på flera sätt under den senaste tiden. Dels har Apoteket AB infört ett begränsat antal specialiserade djurapotek, dels har lagreglerna ändrats så att veterinärer inte längre får skriva ut humanpreparat där ett likvärdigt veterinärpreparat finns. Dessa och andra frågor ventilerades när veterinärrepresentanter träffade apoteksföreträdare i slutet av mars.

Den 22 mars deltog undertecknad i ett möte mellan LIF (Läkemedelsindustriföreningen) och Apoteket AB där veterinärkåren även var representerad av Jan-Anders Nyberg från Katrineholms Veterinärstation. Anledningen till mötet var den nyordning som Apoteket AB infört för distributionen av veterinära läkemedel.

Inledningsvis beskrev Gunnar Karlsson från Apoteket AB bakgrunden och motiven till den nya organisationen som består av fem utvalda, specialiserade djurapotek (distansenheter). I takt med det sjunkande djurantalet inom jordbruket och den ökande prisutvecklingen för de veterinära preparaten har Apotekets marginaler krympt samtidigt som kostnaderna för lagerhållning och personal har ökat. Ett sätt att avhjälpa detta har man då ansett vara att förändra lagerhållning och distribution på det sätt som nu gjorts. Samtidigt anser man att detta även ger en förbättrad service till framför allt de större klinikerna och veterinärstationerna. En försöksverksamhet har genomförts det senaste året och enligt uppgift var de deltagande veterinärerna mycket nöjda och önskade ingen återgång till det tidigare systemet.

Distansapotek med storkunder

I dagsläget är fyra av dessa distansapotek i gång (Uppsala, Skara, Trollhättan, Eskilstuna) och det femte i Lund beräknas öppna i höst, troligen vecka 39. Systemet bygger på en avtalsskrivning mellan Apoteket AB och kunden och man räknar med att få ca 300–400 storkunder i landet som helhet. Den tidigare generella rabatten på tre procent till veterinärer vid inköp över 50 000 kronor per år från apoteken kommer nu endast att ges till avtalskunderna.

Avtalet innehåller ett antal tjänster för kunderna, i första hand då leveransservice direkt till kliniken till varierande kostnad beroende på storlek av leverans. Leverantör är Posten och här kan man förutse vissa problem med leveranser exempelvis till distriktsveterinärstationer, där följaktligen någon måste passa postleveransen. På större djursjukhus och kliniker där alltid personal finns närvarande är detta naturligtvis inget problem.

Därutöver erbjuds kunderna statistikservice, kvalitetsgranskning, omhändertagande av läkemedelsrester och informationsservice. Samtliga punkter har ett pris förutom informationsservicen som är gratis. Dessutom kan vissa övriga varor, exempelvis hundfoder, beställas för samtidig leverans. Gunnar Karlsson framhöll dock att ingen veterinär är tvungen att skriva avtal, de som önskar fortsätta att handla som tidigare från sina lokala apotek får gärna göra det. Enda skillnaden blir då den förlorade rabatten på tre procent.

Oro för försämrad service

Deltagarna i mötet uttryckte viss oro för att service på övriga apotek kommer att försämras för de veterinärer som väljer att inte sluta avtal. Vidare fanns farhågor att minskad lagerhållning också skulle kunna drabba djurägarna, framför allt möjligheten att genast kunna få ut receptförskrivna läkemedel från sina vanliga apotek. Gunnar

I dagsläget är fyra av fem distansapotek i gång, nämligen de i Uppsala (bilden), Skara, Trollhättan och Eskilstuna.

Författningen säger att veterinär endast i undantagsfall får skriva ut humanpreparat. Detta innebär att veterinär alltid är skyldig att i första hand skriva ut veterinära läkemedel om sådana finns.

Karlsson vidhöll dock att den tillhandahållandeskyldighet som föreligger idag kommer att bestå, dvs läkemedel ska kunna finnas tillgängliga inom 24 timmar förutsatt att de är tillgängliga från tillverkaren.

Ett brev med påminnelse om vad som gäller har under våren gått ut till landets samtliga apotek. Veterinärer som framöver eventuellt upplever att servicen i detta hänseende försämras uppmanas att kontakta Apoteket AB. Från veterinärförbundet framhölls vikten av att det inte uppstår en situation där veterinärkåren på grund av försämrad leveransservice från apoteken ser sig tvingade att börja sälja läkemedel till djurägare i stor omfattning.

Telefoninformation om djurläkemedel

Ytterligare en nyhet som Gunnar Karlsson påminde om är det telefonnummer för information om djurläkemedel som inrättats av Apoteket AB, 020-61 88 00. Hit kan allmänhet, apotekspersonal och även veterinärer ringa för att få information. Det är främst farmaceuter knutna till de fem distansenheterna som besvarar frågor och man får enligt uppgift ca 500–800 samtal per månad.

Krav att förskriva veterinärpreparat

Under mötet diskuterades även Jordbruksverkets nya författning C22, den så kallade kaskadförfattningen, och vad denna innebär för veterinärer och läkemedelstillverkare. Författningen trädde i kraft den 1 januari 2002 och efter diskussioner enades man om att det nog behöver spridas ytterligare information om vad denna innebär.

Författningen säger att veterinär endast i undantagsfall får skriva ut humanpreparat. Detta innebär att veterinär alltid är skyldig att i första hand skriva ut veterinära läkemedel om sådana finns. På många apotek är kunskapen om veterinära läkemedel ganska dålig och därför kontrollerar personalen oftast inte om veterinärerna följer gällande författning när recepten dyker upp. Från Apoteket AB har man gjort en framstöt till Jordbruksverket om att detta bör regleras via tillsyn.

En följd av att humanpreparat förskrivs i stället för de veterinära är också att det blir liten efterfrågan på de flesta apotek och de veterinära preparaten kan då inte lagerhållas i samma utsträckning. I längden arbetar kåren då mot sina egna intressen eftersom den nuvarande låga förskrivningen av många preparat i Sverige medför stor risk att företagen drar in dessa från den svenska marknaden på grund av dålig lönsamhet. Från tillverkarnas sida ser man därför gärna att den nya författningen efterlevs.

C22 måste efterlevas

Deltagarna i mötet var ense om att noga följa utvecklingen framöver vad gäller rutiner vid veterinär förskrivning av läkemedel, och att ha ett nytt möte om ett år. Man var också ense om behovet av att sprida information till alla berörda, och denna artikel är följaktligen en del i den informationsspridningen.

Samtliga praktiserande veterinärer görs härmed uppmärksamma på texten i C22. Om efterlevnaden av författningen innebär problem för arbetet bör det diskuteras t ex inom SVS olika sektioner.

Christina Arosenius
generalsekreterare, SVS

Gör din litteratursökning på www.svf.se

Som medlem i veterinärförbundet har man möjlighet att utan någon kostnad utföra litteratursökningar på den internationella vetenskapliga databasen CAB-abstacts. Logga bara in på medlemsdelen av förbundets hemsida www.svf.se, och tryck på rubriken "Sökning på CAB-abstracts". Större delen av den naturvetenskapliga världen ligger för dina fötter, bara några tangenttryckningar bort.

Good Veterinary Practice – en lägesrapport

I den Europeiska Veterinärfederationens arbete för veterinär egenkontroll, "Good veterinary practice", har nu ett nytt regelförslag lagts. Tidigare regelverk förkastades främst från svenskt håll. Sveriges delegat i utvecklingsarbetet redogör här för den aktuella situationen.

Det arbete som FVE, Federation of Veterinarians in Europe, utför vad beträffar GVP, Good Veterinary Practice, fortsätter. Sedan senaste rapporten i SVT (nr 14/01) har det preliminära förslaget, som byggde på ett belgiskt GVP-program, varit ute på remiss i medlemsländerna. I Sverige gick remissen ut till berörda delföreningar inom veterinärförbundet, och en hel del kommentarer inflöt, positiva som negativa.

Det liggande GVP-förslaget innebär bland annat en noggrannare kontroll och dokumentering över bruk av läkemedel än vad som sker idag.

Det är ingen överdrift att påstå att Sverige gjorde tummen ner för det utsända förslaget. Den överdrivna byråkratin och petandet i detaljer föll inte Sverige på läppen. Med det svenska remissvaret i bakfickan for undertecknad åter till förhandlingsbordet i Bryssel i mars 2002.

Nytt förslag

Kritik hade influtit även från andra håll, men ingen så negativ som den svenska. Vid mötet presenterade Frankrike ett helt nytt GVP-förslag som mera byggde på ett ramverk till krav och åtgärder. Här hade man lämnat en stor del av detaljreglerandet och anpassat texten till redan existerande egenkontrollprogram såsom version 2000 av ISO 9000. Det lämnades också öppet för medlemsländerna att själva göra tillägg till texten.

Förslaget vann efter värdering och viss diskussion gruppens gehör, och skickades senare, efter central slutputs, och med mycket kort betänketid ut till gruppens medlemmar för slutbedömning. Förslaget underställdes också Sveriges Veterinärförbund, som trots att där ännu fanns en del i svenskt tycke överdriven byråkrati, med några påpekanden ansåg att förslaget kunde läggas fram för FVE:s styrelse. Med överdriven byråkrati avser jag att det fortfarande i det nya GVP-förslaget finns krav som mer är till för att tillfredsställa kontrollanten än kunden/konsumenten. Men det är numera en vanlig ingrediens i egenkontrollprogram, och den byråkrati som återstår i förslaget torde det i dagsläget vara svårt att få stöd för en reducering av. Kanske mot bakgrund av att en majoritet av förhandlingsgruppen inte var praktiker.

Mycket dokumentation

Mycket av det som skall dokumenteras i programmet handlar om lokaler, utrustning, bemötande av kunder, kolleger, personal- och medicinhantering. Det liggande GVP-förslaget innebär bland annat en noggrannare kontroll och dokumentering över bruk av läkemedel än vad som sker idag. De svenska protesterna mot byråkratisk detaljreglering här avfärdades med att bakgrunden var politiska beslut i EU som GVP-programmet bara hade att fullfölja på bästa sätt. Och det finns mycket i förslaget som liknar den nya C15.

Krav på en 35 timmars efterutbildning per år kvarstår också.

Kontrollproblem

En viktig del i det tilltänkta GVP-programmet som ännu inte börjat bearbetats är hur det skall kontrolleras och utvärderas. Själv ser jag en hel del problem här, med tanke på målet att ca 50 procent av veterinäranläggningarna (fåmans eller flermans) skall kunna certifieras. Det är åtskilliga tusentals anläggningar i Europa som skall besökas, gås igenom och bedömas. Det kommer att kräva utbildning, personella resurser och en hel del kostnader. Och som vanligt lär väl kunden få betala på slutändan. Men anslutning till GVP-certifieringsprogrammet är frivilligt, vilket sannolikt kommer att lösa en del av dessa problem.

Den som är intresserad av att få ta del av den senaste upplagan av GVP-programmet, kan sända mig sin e-mail-adress och begära att få det översänt. En slutlig, och mer ingående artikel i ämnet kommer i SVT när allt är klart. Delföreningarna hålls hela tiden informerade.

Kalle Hammarberg
kalle.hammarberg@swipnet.se

Ord från en professor emerita

Budgetproblem och nerskärningar

Nuvarande omorganisation vid Sveriges lantbruksuniversitet har ifrågasatts av många, och nyligen skjutits upp tidsmässigt efter kritik från SACO. Följande insändare är oroad över de ständiga omorganisationerna vid universitetet, men även över den ekonomiska pressen på veterinärutbildningen. Planlösa och dåligt genomtänkta nedskärningar löser inga ekonomiska problem utan skapar snarare nya problem, konstaterar insändaren bland annat.

Vid besök på min tidigare arbetsplats, institutionen för kirurgi (stordjur, smådjur), har jag funnit, att viss undervisning

Insänt

förenklats på grund av besparingskrav och att en tendens finns, att man tvingas skjuta studenterna åt sidan i den kliniska verksamheten. Uttalanden som "vi måste ta in pengar i djursjukvården" eller "vi måste hålla oss inom budgeten" är vanliga bland såväl lärare (veterinärer) som teknisk personal.

Vilken budget? Hur är denna budget uppgjord? Det är svårt att få svar på sådana frågor. Om en budget inte kan följas, kan den vara uppgjord på felaktiga premisser. I analogi med den militära lärdomen, att om kartan inte stämmer överens med naturen så är det naturen som får gälla, kanske man vid bristande överensstämmelse mellan budget och verklighet bör undersöka, om det inte är verkligheten som skall gälla. Planlösa och dåligt genomtänkta nedskärningar löser inga ekonomiska problem utan skapar snarare nya problem, om samtidigt undervisningen ska upprätthållas som tidigare. På grund av sin lojalitet mot studenterna och mot de sjuka djuren försöker nämligen såväl lärare och doktorander som teknisk personal att fullfölja de alltför stora arbetsuppgifterna, vilket leder till utarbetning och uppgivenhet (med modern nomenklatur "utbränning"). Forskningen skjuts dessutom åt sidan, vilket upplevs synnerligen frustrerande.

Ekonomisk press gynnar inte undervisningen

Det finns inte heller något skäl att, för att försöka förbättra ekonomien, ta in fler djur på universitetsdjursjukhuset än vad som behövs för undervisning, forskning och lärarnas vidareutbildning, dvs för de verksamheter sjukhusets drift är avsedd. Pressen på de redan hårt belastade lärarna och den tekniska personalen att på detta sätt "ta in mer pengar" gynnar inte undervisningen och försämrar genom tidsbrist studenternas möjligheter att i utbildningssyfte delta i djursjukvården.

Däremot är det med hänsyn till kostnaden för och standarden av den kliniska utbildningen ytterligt väsentligt, att universitetets djursjukhus och kliniker drivs i samma regi som undervisning och forskning. Detta betyder att de, som ansvarar för de sistnämnda uppdragen, också har möjlighet att påverka djursjukhusets vetenskapliga standard och tillförseln av patienter. Utnyttjande av ett fristående, vinstdrivande djursjukhus för klinisk utbildning med intrångsersättning för studenternas undervisning har, där det prövats utomlands, visat sig vara ett betydligt kostsammare alternativ. Risken för att studenterna av ekonomiska skäl kommer i andra hand och hänvisas till ren auskultationsundervisning vid en sådan lösning av den kliniska utbildningen är dessutom mycket stor, vilket det finns skrämmande exempel på i USA. En sådan utveckling medför därför ett krav på kostsam vidareutbildning, om veterinären som hittills ska kunna arbeta självständigt direkt efter examen.

Det finns inte något skäl att, för att försöka förbättra ekonomin, ta in fler djur på universitetsdjursjukhuset än vad som behövs för undervisning, forskning och lärarnas vidareutbildning.

Mål, medel och kostnadsberäkning som budgeteringsbas

Åtgärderna för att lösa de ekonomiska problemen vid fakulteten förefaller ganska givna, dvs analyser av mål, medel och kostnad som bas för budgetering. Beträffande resursbehovet för grundutbildningen torde man kunna fastställa vilka kunskaper och manuella färdigheter, som den nyutexaminerade veterinären måste besitta för att kunna uppfylla samhällets krav på olika veterinära verksamheter och inom djursjukvården/djurvården kunna arbeta i enlighet med djurskyddslagen (dvs utan att åsamka djuren onödigt lidande). Det förefaller sedan vara naturligt, att företrädare för varje institution (ämne) bereds möjlighet att framföra vad grundutbildningen i deras ämne måste omfatta ifråga om personella, materiella och lokalmässiga resurser, för att dessa mål ska uppnås. Ekonomiskt utbildad, kompetent personal bör därefter tillsammans med institutionens företrädare kunna beräkna den verkliga kostnaden för respektive institutions (ämnes) nödvändiga undervisning. Denna kostnad måste institutionerna kompenseras för i sin budget.

Politikernas uppgift att sänka nivån

Om de statliga anslagen inte täcker kostnaderna för grundutbildningen är det *politikernas* uppgift att fatta beslut om, till vilken nivå den nyutexaminerade veterinärens kompetens ska sänkas, samt att informera allmänheten om följderna av denna sänkta kunskapsnivå för livsmedelsproduktion, djurskydd etc. Det är speciellt viktigt att den djurägande allmänheten får denna upplysning för att inte i fortsättningen utgå från, att den nyutexaminerade veterinären utan vidareutbildning kan bedriva självständig klinisk verksamhet och utföra samma kirurgiska ingrepp som hittills. Det kan inte vara fakultetens eller institutionernas uppgift att gå med på nedskärningar enligt en konstlad budget och ändå, genom att pressa den minskade personalstyrkan, försöka uppfylla dagens krav på undervisning.

Forskarresurser och forskningsmiljö

Utöver att tilldelade anslag ska täcka kostnaden för grundutbildningen måste de givetvis täcka kostnaden för att lärare (även de med tidskrävande undervisningsskyldighet) får tid och möjlighet att vidareutbilda sig och att utföra den forskning, som även ingår i deras arbetsuppgifter. Detta är nödvändigt, om undervisningen (enligt regeringens önskemål) ska kunna bedrivas i en levande forskningsmiljö, där nyfikenhet och vetenskapligt kritiskt tänkande är viktiga ingredienser. De statliga anslagen måste även täcka viss grundforskning (fri forskning), dvs pilotforskning, där varje institution har möjlighet att testa egna nya idéer som ännu inte är mogna för extern finansiering, men som är viktiga för ämnets utveckling.

Apropå omorganisationer

I ekonomiskt bistra tider försöker man ofta omorganisera verksamheten i tron, att man därigenom kan göra besparingar. Under mina 39 tjänsteår vid Veterinärhögskolans/Veterinärmedicinska fakultetens institution för kirurgi har högskolans verksamhet omorganiserats minst vart fjärde år. Flera av dessa omorganisationer har varit resultat av politikerbeslut och varit omvälvande. Några exempel är tvångsförflyttning från Stockholm till Uppsala, utveckling av fältstationer, indragning av fältstationer, sammanslagning med andra högskolor, sammanslagning av institutioner, delning av institutioner, institutionsövergripande utbildningsförändringar etc. Andra omorganisationer har haft sitt ursprung i att nytillträdd rektor, prorektor, dekan, prefekt osv önskat sätta sin prägel på verksamheten och i åter andra fall har ekonomiska problem tagits som skäl för ett omorganisationsförsök. Vissa vinster och förluster har uppnåtts. Verksamheten vid institutionen har dock i stort sett fortsatt fungera relativt oförändrad med ungefär samma personal som tidigare och verksamhetens kvalitet har varit mer beroende av den enskilde befattningshavarens förmåga än av organisationens utformning.

Överskuggande effekt negativ

Däremot har den allt överskuggande effekten varje gång varit starkt negativ. Under år av pla-

Det är nödvändigt att lärarna får tid och möjlighet att utföra den forskning som även ingår i deras arbetsuppgifter, om undervisningen ska kunna bedrivas i en levande forskningsmiljö.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.12 Sida 375

De återkommande omorganisationerna gör att forskningen skjuts på framtiden. Dels kan inte de erfarna lärarnas handledningsinsatser ersättas och dels får inte kvarvarande lärare tid till forskning på grund av ökad arbetsbelastning.

nering och genomförande av en omorganisation binds nämligen de mest erfarna lärarna upp, inte bara av omorganisationsmöten i vidare bemärkelse utan även av rådslag och informationsmöten inom den egna institutionen och inte minst av egen kraft- och tidskrävande kreativ tankeverksamhet angående effekten av förändringarna i organisationen. Verksamheten på det egna arbetsfältet måste till stor del skjutas åt sidan, vilket för de flesta lärare upplevs som mycket frustrerande. Samtidigt tvingas kvarvarande, dvs i omorganisationens planering mindre engagerade, lärare att utöver det egna jobbet överta de arbetsuppgifter som måste fullföljas för att undervisningen skall fungera. Denna kan inte läggas åt sidan.

Forskningen däremot skjuts på framtiden. Dels kan inte de erfarna lärarnas handledningsinsatser ersättas och dels får inte kvarvarande lärare tid till forskning på grund av den ökade arbetsbelastningen.

På likartat sätt som lärarpersonalen drabbas, påverkas även den tekniska personalen genom att de mest erfarna befattningshavarna dras in i omorganisationsplanering. Andra negativa effekter är, att all personal under omorganisatoriska processer upplever en oro, av varierande grad, i ovissheten över hur förändringarna kommer att påverka den egna arbetssituationen. Denna oro påverkar allvarligt den löpande verksamheten. Utöver allt detta är det varje gång förenat med direkta extra kostnader att genomföra den planerade omorganisationen.

Omorganisation åstadkommer kaos

Successiva väl genomtänkta förändringar till det bättre varefter problemen dyker upp, är i regel att föredra före omfattande akuta omorganisationer.

Att jag inte är ensam om min negativa inställning till omorganisationer framgår av nedanstående citat, som då och då dyker upp i tidskrifter:

"Vi tränade hårt – men varje gång vi började få fram fungerande grupper skulle vi omorganiseras. Jag lärde mig senare i livet att vi är benägna att möta varje ny situation genom omorganisation och också vilken underbar metod detta är för att skapa illusionen av framsteg medan den åstadkommer kaos, ineffektivitet och demoralisering."

Gaius Petronius
(död 60 e Kr)

Slutord

Börja den ekonomiska saneringen med att sluta omorganisera!

Berit Funkquist
Professor emerita, Uppsala

HIPRACIN
I STORFÖRPACKNING
GER LÄGRE PRIS!

HIPRACIN, ett oxytocinpreparat i storförpackning* (5x10x10ml), ger lägre pris för varje behandling!
*(Finns också i: 2 x 10 ml, 10 x 10 ml).
Också till häst, hund och ko!
Läs mer på vår hemsida: www.nordvacc.se.

Västertorpsvägen 135. Hägersten.
Post: Box 112, 129 22 Hägersten.
Telefon: +46-8 449 46 50
Telefax: +46-8 449 46 56
E-mail: vet@nordvacc.se

NordVacc LÄKEMEDEL AB

Sverige behöver fler veterinärer!

Veterinärbristen är för närvarande stor i hela landet

Behovet av praktiserande veterinärer har under flera år konstant ökat, för att i år vara rekordstort. Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation sänder här ett nödrop till den svenska veterinärkåren och vädjar om vikarier som kan avlösa den ordinarie personalen under sommaren.

De senaste åren har vi upplevt att bristen på veterinärer har tilltagit runt om i landet. Under innevarande år har situationen förvärrats ytterligare och inför sommaren råder det stor brist på vikarier samtidigt som det är få sökande till varje utlyst tjänst. Andra veterinära arbetsgivare upplever samma sak och den obalans mellan tillgång och efterfrågan på veterinär kompetens som finns för närvarande är ett hot mot hela professionen. Klarar vi inte av att bemanna veterinära tjänster med veterinärer kommer andra yrkesgrupper att ta över de arbetsuppgifter som inte kräver legitimation. Vi kommer även att få se diverse "lycksökare" som vill sälja sina tjänster till djurägare som inte lyckats få kontakt med en veterinär. Både djurskydd och smittskydd kan därmed bli lidande.

Insänt

Varför är det veterinärbrist?

Det finns flera anledningar till den uppkomna situationen som vi ser för närvarande. Vi har under flera år haft en expanderande sällskapsdjurssektor i Sverige som kräver allt fler veterinärer. Varje veterinär arbetar i genomsnitt mindre idag än tidigare, till följd av barnledighet, deltidsarbete, sjukskrivningar med mera. Trenden i samhället bland de yngre är också att man vill arbeta mindre och uppleva mer.

Distriktsveterinärerna har alltid kunnat luta sig mot 5:e årskursens studenter för att få ut sin semester och dessa studenter har jobbat större delen av sin sommarledighet. I dag vill majoriteten jobba endast en del av sommaren för att kunna resa eller ta ut semester.

Arbetet ska medge sociala självklarheter

Distriktsveterinärorganisationen har som ambition att kunna erbjuda trivsamma arbetsplatser i arbetslag om åtminstone tre personer på veterinärstationer runt om i landet. De skall vara så pass väl bemannade och dimensionerade att de skall kunna medge gott samarbete, rimlig beredskapsbörda, kompetensutveckling och en arbetssituation som även medger sociala självklarheter som semesterledighet, föräldraskap, sjukskrivning m m. De ska kunna ge god service till de olika djurslag som ingår i stationens upptagningsområden. Det finns ingen ambition att öka antalet anställda per station mer än vad beredskap och arbetsbelastning motiverar.

Hur ska man kunna förverkliga ambitioner om välförtjänt ledighet samt välmotiverad kompetensutveckling när bristen på personal blir allt mer påtaglig? Hur ska man klara en positiv arbetsmiljö när vakanser finns och är svåra att fylla? Hur ska man undvika att man inte bland arbetskamraterna ser snett på den som vill vara föräldraledig?

Från flera veterinärstationer kommer signaler om svårigheter, irritation eller uppgivenhet över situationen. Detta kan möjligen ses som arbetsgivarens problem, men ingen kan anställa personal som inte finns.

Stöd för vikarier

Vi försöker att ta så väl hand om vikarier som det är möjligt. Introduktionsveckor och handledarstöd är några medel tillsammans med planering för att inte

Hur ska man kunna förverkliga ambitioner om välförtjänt ledighet samt välmotiverad kompetensutveckling när bristen på personal blir allt mer påtaglig? Foto: Urban Wigert, SJV.

Inför sommaren ser sig Jordbruksverket för första gången tvingat att minska sin service för att medge semesteruttag åt personalen. Foto: Urban Wigert, SJV.

belasta med alltför stora jourbördor. För närvarande arbetar vi intensivt med rekrytering av veterinär arbetskraft från Norge som fortfarande, enligt uppgift, har god tillgång på veterinärer efter att norska staten köpt utbildningsplatser runt om i Europa under många år. Därefter kommer vi att vända oss mot Danmark för att försöka locka veterinärer över sundet.

De så kallade TUVE-veterinärerna (TUVE = tilläggsutbildning av utländska veterinärer för svensk legitimation) som utbildas i Skara ser vi som en viktig och spännande resurs. Vi arbetar här tillsammans med bland annat Integrationsverket för att kunna erbjuda denna grupp ytterligare praktik innan utfärdande av legitimation. Målsättningen är att TUVE-veterinärerna på detta sätt ska kunna få en mjukare övergång till svenskt veterinärarbete än idag. Anpassningen av de med annan veterinärutbildning än den svenska innebär dock att det tidsmässigt belastar den ordinarie personalen, men vi måste arbeta med dessa frågor för att underlätta rekryteringen.

Försämrad sommarservice

Vi anställer allt mer assistentpersonal som får ta ansvar för de delar av verksamheten som kan avlasta veterinärerna och på sätt rationalisera verksamheten. Det är dock lättare att rationalisera stationär verksamhet än ambulerande fältverksamhet och därför ser vi endast begränsad effekt inom vår organisation.

Inför sommaren ser vi oss för första gången tvingade att minska vår service för att medge semesteruttag åt personalen. Samma situation har nu drabbat oss som apotek och vårdcentraler upplevt under senare år, då de tvingats dra ner på verksamheten över sommaren eller stänga helt. Vi hoppas verkligen att allmänheten accepterar de olägenheter det kan medföra i och med att veterinärtillgängligheten kan bli rejält begränsad för annat än akut djursjukvård i vissa regioner.

Gör något nu!

Redan 1975 spådde utredningen VU 75 att det skulle bli veterinärbrist i samhället under 1990-talet. Detta motiverade då beslut om en ökad antagning till 75 elever på veterinärlinjen. Insikten fanns redan då att denna åtgärd inte skulle räcka.

Det bör nu föras en mycket aktiv diskussion på SLU om ytterligare åtgärder kan göras för att öka antalet utbildningsplatser. Utbildningstiden för en veterinär är som bekant lång, varför vi inte kan räkna med ökat antal examinationer från Ultuna förrän i slutet av detta decennium om våra önskningar uppfylls.

Vi vill även uppmana alla yngre veterinärer, att på bästa sätt ställa upp på olika vikariat under sommaren. Detta oavsett arbetsgivare eller anställningsform. Vi kommer att göra direktutskick till samtliga som utexaminerats under de sista åren. Vi ringer även upp nyligen pensionerade medarbetare och ber om hjälp.

Det behövs fler arbetande veterinärer! Tag ett vikariat i sommar!

Distriktsveterinärerna
Håkan Henrikson,
chef

Olle Johansson,
biträdande chef

Jordbruksverket

Jobb som distriktsveterinär

Distriktsveterinäravdelningen söker veterinärer till följande stationer:

Dingle – en heltidstjänst (dnr 06-2641/02)
Hammerdal – en 75 %-tjänst (dnr 06-2642/02)
Lycksele – en halvtidstjänst (dnr 06-2643/02)
Ånäset – en heltidstjänst (dnr 06-2644/02)
Sundsvall – en heltidsanställning (dnr 06-2645/02)

Fullständig annons finns på Internet:

www.sjv.se

Sista ansökningsdag är 20 juni 2002.

JORDBRUKS VERKET
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00

Hur hög är en lön?

Det råder brist på veterinärer i Sverige och detta ska veterinärerna utnyttja i sina löneanspråk, menar följande insändare. Veterinärförbundet och enskilda veterinärer har ett ansvar att hårdare driva lönekrav och våga vara tuffare i löneförhandlingar, hävdar insändaren.

Den 11 april fanns i Dagens Nyheter ett stapeldiagram som visade att det i Sverige finns 17 000 personer som deklarerar för en årsinkomst över 1 miljon

Insänt

kronor per år. Antalet personer som tjänar mer än 360 000 kr/år var 437 000. De som tjänar under 360 000 kr/år är 6 306 000 till antalet (Figur 1).

Var ligger vi veterinärer då? Var borde vi ligga?

Enligt Sveriges Veterinärförbunds (SVF) hemsida så är: "Medellönen för samtliga enskilt anställda veterinärer 32 100 kronor/månad", dvs 385 200 kr/år. Detta låter väl bra, vi tjänar ju mycket pengar, mer än de flesta. Då ska vi väl vara nöjda eller hur?

Om jag sedan säger att en länsveterinär har 32 800 kr i medellön, är det en bra lön? Eller att en djursjukhusanställd har ca 28 000 kr/månad? Jag tycker att svaret är: Nej, det är inte en bra lön, vi ska inte vara nöjda inom veterinärkåren med våra löner. Vi bör sträva mot en högre ersättning för våra tjänster, varför inte en genomsnittslön på 38 000 kr/månad (456 000 kr/år). Jag tycker att vi ska titta på läkarnas löner som ju ligger betydligt högre än våra och där utbildning och ansvar är likartade.

Alla känner vi nog någon som jobbar inom näringslivet, har enbart gymnasial utbildning och ändå en lön på runt 30 000 kr/mån. Det rimmar lite illa när vi vet vilken kompetens som krävs för en länsveterinärtjänst eller på ett djursjukhus. Om jag, som väl får betraktas som erfaren distriktare, skulle söka jobb som länsveterinär skulle jag begära 40 000 kr/månad och förmodligen bli bortsorterad direkt på grund av för höga löneanspråk. Och då har jag ändå inte disputerat, något som borde berättiga till ännu högre anspråk.

Hur ska vi då bete oss?

Jo, veterinärförbundet har ett stort ansvar att hårdare driva våra lönekrav, ingångslönerna skall upp och vi själva måste våga vara tuffare i löneförhandlingar. Det råder brist på veterinärer i Sverige och detta ska vi utnyttja. Vi måste även bli duktigare på att debitera våra tjänster korrekt mot kund så att det finns ekonomiska möjligheter för en hög lön. Konkurrens bör ske med kompetens och inte med priset.

Det måste också finnas en förutsägbarhet från arbetsgivaren så att arbetstagaren på förhand kan avläsa vad som genererar en löneförhöjning, till exempel djurslagsspecialisering, kurser m m.

Jag är intresserad av att höra förbundets syn på denna för framtiden så viktiga fråga.

Mats Scharin
leg veterinär
Älgered 5266, 82070 Bergsjö

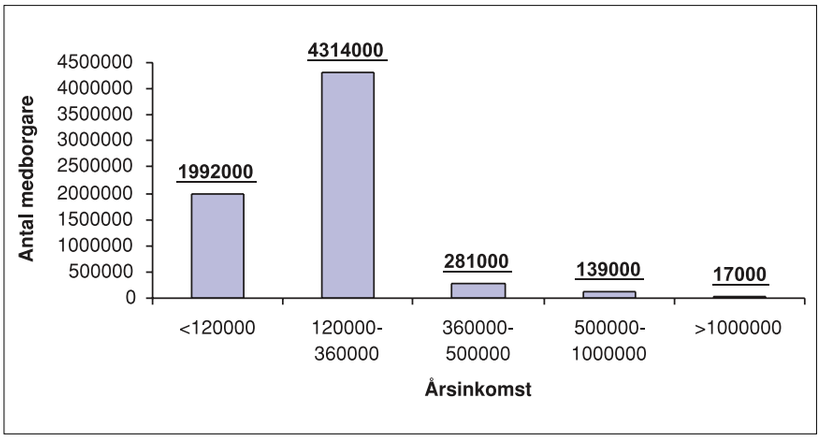

Sveriges befolkning år 2000 fördelad efter årsinkomst inom fem olika intervaller, efter siffror publicerade i Dagens Nyheter den 11 april 2002 ("Kvinnors inkomst halkar efter").

Ny adress? Nytt namn?

Meddela oss på förbundskansliet om Du flyttat eller bytt namn.

Svensk Veterinärtidning kommer snabbare fram till Dig om vi har Din rätta adress.

Ring nu! **08-545 558 20**

En lön är sällan tillräckligt hög

Veterinärförbundets förhandlingschef svarar här på insändaren från Mats Scharin.

Mats Scharin menar att veterinärförbundet och de enskilda veterinärerna ska utnyttja den brist på veterinärer som för närvarande råder i Sverige. Själv-

Replik

klart så, och detta görs redan. På alla marknader, även på arbetsmarknaden, är det bland annat utbud och efterfrågan som styr priset. Däremot kanske inte detta alltid resulterar i en högre lön som enda förmån. Till exempel har bland annat Mats egna kolleger, distriktsveterinärerna, önskat sig såväl bättre vidareutbildningsmöjligheter som en rimligare jour- och beredskapssituation. Och det har förbundet också lyckats uppnå i förhandlingar med arbetsgivaren.

Jämförelse med läkarna

Mats anser också att vi ska titta på läkarnas löneläge eftersom han menar att utbildning och ansvar är likartade. Förvisso så, men trots allt har läkarna 1,5 års längre utbildning. Beträffande löneläget för läkare visavi veterinärer förhåller det sig så att en AT-läkares lön är minst 20 600 kronor per månad, att jämföra med undre kvartilen för veterinärer inom kliniker och djursjukhus, examinerade 1997–2001 där undre kvartilen ligger på 22 420 kronor i månaden. Jämför vi en distriktsläkare har denne en medianlön på ca 45 000 kronor per månad samt eventuell jourkompensation, medan en distriktsveterinär har 37 600 kronor i månaden samt tidskompensation för beredskap på helgerna.

Kunden sätter priset

Rättvisa är naturligtvis värd att sträva efter men i praktiken omöjlig att uppnå. Om vi tittar på utbildningstid kontra lön för andra akademikergrupper blir situationen uppenbar. Högskolelärare inom områden där det knappast finns några marknadskrafter att tala om tjänar ibland sämre än vissa lärare i grundskolan. Veterinärer som genomgått högre utbildning får dessutom redan högre lön för detta.

Självklart ska vi sträva mot högre löner men till syvende och sist är det ändå "kunden" som sätter priset.

Anders Lefrell
jur kand, förhandlingschef
Sveriges Veterinärförbund

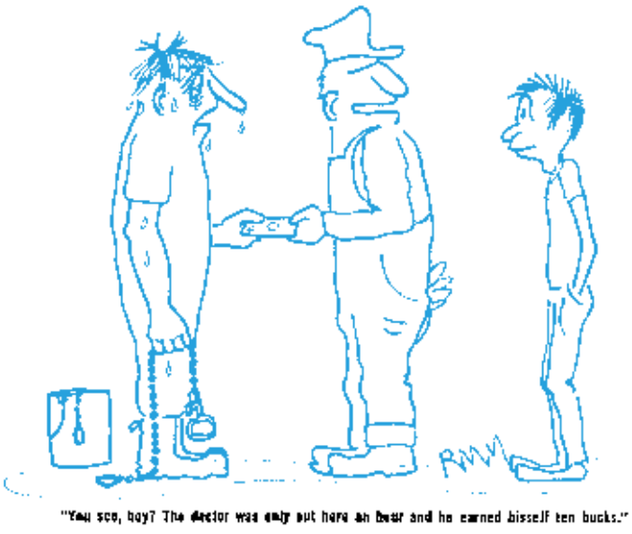

WWW.HUNDMASSAGE.NU
Massage- och Stretchingprodukter för Hund!

HÖG SÄKERHET* TILL LÄGRE KOSTNAD!**
7,8 g Ca^{2+} i en infusion på 500 ml.

**)- Infusion av, Ca 2^+, >10g är mindre lämpligt på grund av risken för biverkningar och nedsätter ej recidivfrekvensen.*
***)- Infusionsaggregat medföljer gratis till varje behandling.*

Referenser:
1. *Larsson, K.A. Björsell, C. Kvart & S. Öhman. 1983. Zbl. Vet. Med. A, 30, 401-409.*
2. *Kvart, C., K.A. Björsell & L. Larsson. 1982. Acta vet. scand 23, 184-1963.*
3. *Hapke, H-J. 1974. tierärtl. prax. 2. 257-262.*

Se FASS-text

Västertorpsvägen 135,
Box 112, 129 22 Hägersten.
Tel: +46 8 449 46 50.
Fax: +46 8 449 46 56.
Home page: www.nordvacc.se
E-mail: vet@nordvacc.se

NordVacc LÄKEMEDEL AB

Luffaren i himmelen

*ANDERS SANDBERG, leg veterinär, länsveterinär.**

Veterinärtidningens omvärlds-spanare Luffaren har varit ute på EU-mission i Östeuropa och fått nya tankar om svensk och utländsk veterinärorganisation. Men allt rörs till av himlar och kammare...

I Himmelen, I Himmelen... Luffaren hade fångat upp den gamla psalmen från morgonens radioandakt och gnölade på högt och ljudligt utan att kunna störa någon. Han hade lämnat sonen i skolan och satt och körde på väg mot jobbet. Vår och vackert väder och nyutslagna björkar och för att tala som Fröding i "Vackert väder":

"Brunskogs kyrka stod och lyste som en bondbrud grann och ny, över björkarna på Berga svävade en sky".

EU-uppdrag

I Himmelen, I Himmelen... Texten blev alltmer artikulerad och han började tycka att det lät riktigt vackert. När han närmade sig jobbet tryckte sig verkligheten på och omedvetet gled texten över i, "I kammaren, i kammaren" tills han slutligen hörde vad han satt och sjöng och slutade abrupt.

Luffaren hade denna vinter och vår lagt ner mycket kraft åt TAIEX, ett EU-organ med uppgift att bland annat hjälpa till med informationsutbyte mellan EU och ansökarländerna. Huvuduppgiften hade varit att titta på ansökarländernas veterinärfakulteter och landets sätt att legitimera sina veterinärer. Basen i jobbet var EU-direktiven 78/1026/EEC och 78/1027EEC, som går ut på att försäkra sig om fri rörlighet av veterinära tjänster respektive garantera en viss miniminivå på veterinärutbildningen. Om det här kan man orda mycket men det mesta av detta ligger utanför i Himmelen, i kammaren-temat. Luffarens husse kanske återkommer med en artikel om själva uppdraget tillsammans med de andra svenska uppdragstagarna.

I kammaren, i kammaren...

Hur Luffaren hade hamnat i detta uppdrag var till vissa delar fördolt för honom men att en viss dam på SVS var inblandad, det visste han. I ren dumhet hade han tackat ja till sex missioner för han trodde att det blir väl en två, tre stycken och givetvis blev det alla sex. Arbetsgivaren tyckte att det var mycket men accepterade hans bortavaro.

"The Chamber", tänkte han när läste på i FVE-papper om Slovenien, vad fan är det! Det här begreppet återkom i olika skepnader i alla sex länderna. I Estland liknade det mest ett förstärkt Veterinärförbund med inkluderat SVS och i Rumänien omfattade det lagstadgat alla veterinärer och i stort sett all veterinär verksamhet. De skötte till en del motsvarande Jordbruksverkets uppgifter inklusive ansvarsnämnden och hade etiska regler för alla veterinärer. I Rumänien hette den "The Colle-

Generat tystnade Luffaren när han kom på att han för full hals sjöng I Himmelen, I Himmelen... medan han gick in på tjänsterummet. Teckning: Claes Beck-Friis.

ge" och på Malta kallades den "The Council", vilket i de flesta andra länder är högsta organet i "The Chamber". På Malta fanns för övrigt bara 28 yrkesverksamma veterinärer, varav en svensk med svensk legitimation. Något mindre än hälften av dem satt i "The Council". Så småningom fick Luffaren lära sig att Chamber-systemet är ett genomgående system för i stort sett hela den europeiska kontinenten.

Privat kammare

Luffaren studerade, som sagt, ivrigt det slovenska "Chamber"-systemet på FVEs hemsida, för att vid denna sin första mission finna att slovenerna ändrat på hela systemet när han väl kom ner. Huvudregeln där är att staten tar hand om de statsanställda veterinärerna och "The Chamber" organiserar privatkvackarna. Förvånat iakttog Luffaren att de veterinära representanterna för "The Chamber" och Jordbruksdepartementet uppträdde vänligt mot varandra och var rörande överens om att systemet fungerade.

I Himmelen, I Himmelen

Kan det vara så här, tänkte Luffaren, att allt väsen i den svenska veterinärkåren beror på att vi är fel organiserade. Mycket vore vunnet om privatsidan talade med en tunga. Argumenten kunde kanske hyfsas innan de torgförs. Tiderna är förändrade och privatkvacken är, från har varit en relativt marginell historia, en växande företeelse som sannolikt kommer att fortsätta att öka i betydelse. Skall vi lagligen inrätta en "Chamber" och varför inte i likhet med Advokatsamfundet kalla det Veterinärsamfundet?

Well, tänkte Luffaren som blivit väldigt svengelsk under resorna, frågan borde faktiskt utredas.

I det samma upptäckte han att hans orakel (sekreteraren) och schyssta tjejen (kollegan) stirrade förvånat på honom. Generat tystnade Luffaren när han kom på att han för full hals sjöng I Himmelen, I Himmelen... medan han gick in på tjänsterummet. Linden utanför fönstret stod i sin skiraste grönska.

*Länsveterinär Anders Sandberg, Länsstyrelsen i Värmlands län, Våxnäsgatan 5-7, 651 86 Karlstad.

Granskning av artiklar

Samtliga artiklar som inkommer till Svensk Veterinärtidning (med undantag av insändare, reseberättelser o d) granskas före publicering. Granskningen avser artikelns sakinnehåll och vetenskapliga uppläggning. Som regel anlitas ämnesföreträdare från veterinärmedicinska fakulteten eller SVA men även andra personer kan komma ifråga för olika specialområden. Redaktionen använder sig som regel inte av utländska granskare. Artiklar skrivna av svenska ämnesföreträdare utsätts endast för granskning av den vetenskapliga uppläggningen.

Redaktionen

Xenotransplantation Symposium 2002 October 11th-12th

Xenotransplantation:
Animal Organs
to Save Human Lives

October 11 – 12, 2002
Quality Airport Hotel, Gardermoen

NK Vet

FRIDAY OCTOBER 11:
09.30 - 10.30: Registration and coffee.
SESSION 1. Chair: Professor Werner Christie (N), Chair of the Norwegian Biotechnology Board
10.30 - 13.00: Lectures

SESSION 2. Chair: Professor Hans Peter Nielsen (DK)
14.00 - 18.00 Lectures
20.00 Dinner

SATURDAY OCTOBER 12:
SESSION 3. Chair: Swine Disease Veterinary Specialist Konrad Konradsson (Isl)
09.00 - 11.00 Lectures

SESSION 4. Chair: Hilde Kruse (N), Chair Norwegian Zoonosis Centre & Vice Chair Norwegian Biotechnology Board
11.30 - 13.30 Panel debate and concluding remarks.

Symposium fees:
Residents: NOK 3500,- (one night accommodation in single room at Quality Airport Hotel, all meals included)
Non-residents: NOK 3000,-

Abstracts, registration & hotel booking:
Deadline for abstract submission is extended to September 1, 2002.
E-mail to: magnhild.jenssen@veths.no Phone: 0047-77665401 Fax: 0047-77694911

For extensive and updated information, visit http://www.zooonose.no

Studiebesök på utbildningsplatser påbörjade

SVS examinations- och styrkommitté för hästspecialisering har påbörjat inspektionsbesök hos större hästkliniker som vill klassas som godkänd utbildningsplats för specialistprogrammet. De första besöken genomfördes hos två kliniker i Göteborgstrakten.

Inom specialistprogrammen både för smådjur och häst skall utbildningen fullgöras på en godkänd utbildningsplats. Dessa godkännanden utfärdas av Jordbruksverket som följer Svenska Djursjukhusföreningens listor över godkända djursjukhus.

På hästsidan är dock antalet godkända djursjukhus för litet för att täcka behovet av utbildningsplatser och därför har också en del större djurkliniker godkänts.

Dessa har då fått ange befintliga resurser via ett speciellt formulär, och yttrande har också inhämtats från examinations- och styrkommittén häst (ESK-häst).

I dagsläget finns endast tre sådana kliniker godkända. För aspiranter som genomgår ATG-utbildningen, som är anpassad till SVS utbildningsprogram, är också samtliga ATG-kliniker godkända utbildningsplatser.

Hur uppfylls kraven?

ESK-häst avser att så snart som möjligt besöka dessa djurkliniker, och en del av ATG-klinikerna och djursjukhusen, för att få en uppfattning om hur utbildningsplatserna uppfyller de krav som ställs inom utbildningsprogrammet. Dessa besök ger även kommittén möjlighet att träffa aspiranter och handledare på plats och diskutera frågor som kan uppstå i samband med genomförandet av utbildningen.

Studiebesöken påbörjades den 17 och 18 april då ESK-häst förlade ett ordinarie möte till Göteborg och i samband med detta besökte ATG-kliniken på Åby travbana samt Ale Djurklinik AB norr om Göteborg. Dessa besök upplevdes som mycket positiva av samtliga inblandade och fler besök är inplanerade under hösten.

Christina Arosenius
generalsekreterare, SVS

ESK-häst inspekterar ATG-kliniken på Åby travbana. Från vänster: Hans Näslund, Susanne Demmers, John Pringle, Marianne Lundquist (SVS), Karl-Henrik Heimdahl och Thomas Åslin. Vänd med ryggen åt kameran står Roland Werner.

Droncit® vet. (*Prazikvantel)*
Deklaration. 1 *g innehåller:* Prazikvantel. 90,0 mg, conservans (propyl. parahydrox. benz. E 216 0,2 mg, methyl. parahydrox. benz. E 218 1,4 mg) et constit q. s.
Egenskaper. Den verksamma substansen i Droncit vet. är prazikvantel som tillhör gruppen isokinolinpyrazinderivat. Prazikvantel absorberas via parasitens yta och fördelas jämnt i parasiten. In vivo och in vitro sker en allvarlig skada av parasitens ytterhölje, vilket resulterar i sammandragning och förlamning av parasiten. Bakgrunden till denna reaktion är speciellt förändringen i Ca^{2+}-permeabiliteten i parasitens membran utlöst av prazikvantel varav följer en störning i parasitens metabolism. Prazikvantel absorberas snabbt och nästan fullständigt i magsäck och tunntarm efter oral administrering till häst. Maximal serumkoncentration uppnås inom en timme efter administrering. Prazikvantel fördelas till alla organ. Eliminationshalveringstiden hos häst av ^{14}C-märkt prazikvantel och dess metaboliter är 5 timmar. Prazikvantel metaboliseras snabbt i levern. Huvudmetaboliten är 4-hydroxicyklohexylderivatet av prazikvantel. 24 timmar efter administrering till häst elimineras ca 31% via urinen och ca 24% via faeces.
Indikationer. Behandling vid infektion av bandmask (Anoplocephala perfoliata) känslig för prazikvantel hos häst. Då infektion av bandmask sannolikt inte drabbar hästar under 2 månaders ålder, anses behandling av föl under denna ålder inte vara nödvändig.
Försiktighet. För att begränsa exkretion av produkten och dess metaboliter på betesmark bör hästarna hållas uppstallade i 2 dagar efter behandling. Efter frekvent, upprepad användning av anthelmintika av en bestämd grupp kan resistens hos parasiten utvecklas för denna grupp.
Biverkningar. Vid mycket kraftigt maskangrepp kan nedbrytningen av bandmask förorsaka lätt övergående kolik och lös avföring hos den behandlade hästen.
Dosering. Rekommenderad dos är 1 mg prazikvantel/kg kroppsvikt. Detta motsvarar 6,67 g gel till 600 kg kroppsvikt.
Administration och behandlingsduration
För oralt bruk. Gelen tillhandahålls i doseringsspruta som kan justeras efter kroppsvikt med 50 kg intervall, för inställande av rätt dos. Behandlingen ges som en engångsdos.
Karenstider. *Slakt:* Häst 0 dygn.
Mjölk: MRL för mjölk har inte fastställts.
Observera. Se bipacksedel för utförlig behandlingsinformation. Tvätta händerna noggrant efter utförd behandling. Allt spill på huden skall tvättas bort med tvåI och vatten. Ät, drick eller rök inte under pågående applikation.
Förpackning och pris. *Oral gel* 9% (vit mjuk gel): Graderad doseringsspruta av plast 6,67 g. 1 x 6,67 g 129:- (Maj 2002).

Bayer

Bayer AB
Division Veterinär
Tel: 031 - 83 98 00
Fax: 031 - 83 15 22

Ingmar Månsson till minne

Professor Ingmar Månsson, Lund, blev 73 år. Hans närmaste är hustrun Astrid samt barnen Ing-Marie, Else och Bengt med familjer.

Ingmar Månsson föddes i Starby, Skåne. Han avlade 1953 veterinärexamen vid Kungliga Veterinärhögskolan (KVH) i Stockholm, där han 1968 utnämndes till professor i bakteriologi och epizootologi. Han var prorektor vid KVH 1971-77 och Veterinärmedicinska fakultetens vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) förste dekanus 1977-82. Ingmar Månsson var huvudsekreterare vid Skogs- och jordbrukets forskningsråd (SJFR) 1982-93.

Visionär och inspiratör

"Ingmar Månsson the Visioner and Inspirer" är titeln på den Festschrift som sammanställdes när Ingmar Månsson lämnade sin aktiva period som ledare vid SLU och SJFR. Och en visionär och inspiratör var han sannerligen. Varhelst Ingmar Månsson engagerade sig handlade det om förändring och förnyelse. Gamla och kanske förlegade strukturer ifrågasattes och bröts upp men alltid med respekt för de centrala värden som måste föras vidare. Under Ingmar Månssons ledning kom således Sveriges Veterinärförbund att under 1960-talet utvecklas till ett modernt och professionellt yrkesförbund inom SACO-kretsen.

Ingmar Månssons håg stod ursprungligen till den praktiska veterinärmedicinen och drömmen var nog att bli distriktsveterinär i Skåne. Men akademisk undervisning och forskning kom att stå i centrum för hans yrkesgärning. Hans forskning kring den anaeroba tarmfloran och dess betydelse för djurens och människans hälsa gav ny insikt om komplexa samband som ännu idag är ofullständigt kartlagda.

Forskning och undervisning

I sin roll som prorektor vid KVH och dekanus för veterinärmedicinska fakulteten vid SLU ledde Ingmar Månsson förnyelsen av veterinärutbildningen, där han var en varm förespråkare för en mer holistisk grundsyn än den dittills gängse. De omdaningar i veterinärutbildningen som genomfördes genom hans insatser gavs också högsta betyg i internationella utvärderingar.

Under 1970-talet genomgick veterinärmedicinsk forskning och undervisning stora och betydelsefulla förändringar. Omlokaliseringen av KVH till Uppsala och bildandet av SLU ställde krav på stort engagemang och förutseende. Ingmar Månsson tog i sin roll som dekanus för veterinärmedicinska fakulteten ett stort och viktigt ansvar i uppbyggnaden av SLU. Han såg också de möjligheter som SLU erbjöd till gränsöverskridande samverkan inom både grundutbildning och forskning.

SJFR

I början av 1980-talet omorganiserades SJFR. Ingmar Månsson kallades till att leda rådet som dess huvudsekreterare. Med stor energi ledde han arbetet med rådets modernisering till att bli ett slagkraftigt, sektoriellt forskningsråd. Ingmar Månsson var en hängiven försvarare av kvalitén i sektorsforskningen. Han var också en stark företrädare för rådet, som engagerat och framgångsrikt förklarade behovet av resurser för forskning och utveckling för politiker och andra beslutsfattare.

Ingmar Månssons särskilda styrka låg i hans förmåga att förutse den kommande forskningsutvecklingen. Han insåg tidigt bioteknikens möjligheter och SJFR gjorde där ett antal framsynta forskningssatsningar. Ingmar Månssons perspektiv var ofta grundforskarens, vilket inte hindrade honom att påverka utvecklingen inom mer praktiskt inriktade forskningsområden. Konkreta forskningsprogram utarbetades under hans ledning och regeringen biföll ofta rådets förslag. Nya miljövänliga metoder i jord- och skogsbruket, ekologisk produktion, livsmedelsforskning, ren- och fiskforskning fick egna forskningsprogram. I dessa stimulerades samverkan i forskningen över fakultets- och ämnesområden.

Internationella insatser

Under hela sin verksamma tid var Ingmar Månsson en stark förespråkare för nordisk samverkan, i både fackliga och vetenskapliga sammanhang. Han tog exempelvis initiativet till Nordisk kommitté för veterinärvetenskapligt samarbete (NKVet). Hans insatser uppmärksammades bland annat genom hedersdoktorat vid KVL i Köpenhamn och NVH i Oslo.

Ingmar Månssons insatser begränsades emellertid inte till de nordiska länderna. Utvecklingsländernas behov av välutbildade veterinärer låg honom varmt om hjärtat och han utvecklade ett stort nätverk som kom att omfatta länder både i Afrika, Asien och Latinamerika.

Det känns angeläget att påminna om hur Ingmar Månsson mitt i sitt starka och ofta lidelsefulla engagemang i centrala utbildnings- och forskningsfrågor också hann med att visa stor omtanke och värme. Detta tog sig bland annat uttryck i hans helhjärtade engagemang för Veterinärernas kamratgåva.

Göran Dalin
dekanus,
veterinärmedicinska
fakulteten, SLU
Stig Einarsson
professor, SLU
Lennart Hjelm
f rektor, SLU
Christer Hoel
f kanslichef, SJFR

Skara Semin och Tranås Veterinärpraktik söker gemensamt en

Veterinär

Tranåsbygden har en rik tradition på levande lantbruk och aktivt lantliv med hästar och alla andra djur.

Denna tjänsten är placerad halvtid på Skara Semin som djurhälsoveterinär där man arbetar med nöthälsofrågor inom mjölk och köttproduktionen. Här arbetar du i ett lag med erfarna rådgivare och husdjurstekniker. Rätt person kan här utveckla en djup kunskap och kompetens inom fruktsamhet, juverhälsovård, smittskydd, bekämpningsprogram, produktionsekonomi och avel.

Den andra halvtiden är placerad på Tranås Veterinärpraktik som bedriver en ambulant veterinärpraktik med jourverksamhet. I denna verksamhet har vi redan idag en omfattande smådjurspraktik. Idag är vi tre kollegor och nu ser vi att det finns utrymme att växa och vill därför fylla på vår styrka med en person till. I detta arbete är det önskvärt att man har F-skattesedel.

Vi söker en utåtriktad person som har lätt för att samarbeta i lag och som har en vilja att skapa nya förhållanden omkring sig.

Du är välkommen att kontakta Regionchef Bernt-Arne Winberg 036-35 42 81 eller Chefveterinär Per Arnesson 0511-77 11 32 för mer information om Skara Semin. Ring veterinär Gert Olsson 0140-158 85 eller 070-515 88 51 för mer information om Tranås Veterinärpraktik.

Dina ansökningshandlingar skickar du till Personalavdelningen, Skara Semin, Afsengatan 4, 532 37 Skara.

Jordbruksverket

Jordbruksverket är regeringens expertmyndighet på det jordbrukspolitiska området och har ett samlat sektorsansvar för jordbruk, trädgård och rennäring. Verket arbetar bl.a. med hantering av EU-stöd, kontakter med Bryssel, miljöfrågor, djurskyddsfrågor och livsmedelsberedskap samt är chefsmyndighet för distriktsveterinärorganisationen. Jordbruksverket har totalt ca 850 anställda varav 560 i Jönköping.

JORDBRUKS VERKET

www.sjv.se

Veterinär/deputy CVO

till djuravdelningens internationella kansli

Internationella kansliet är en stabsfunktion inom avdelningens ledning som samordnar internationella frågor på djurområdet med inriktning främst mot smittskydd. Kansliet representerar Sverige framför allt i EU:s ständiga veterinärkommitté vilket kan betyda flera resor till Bryssel varje månad. Vidare samordnar kansliet EU-kommissionens inspektioner i Sverige på det veterinära området. Arbetet innebär många internationella kontakter.

Vi söker en veterinär med internationell och administrativ vana för ett vikariat som så kallad deputy Chief Veterinary Officer. Kunskaper på djurskydds- och smittskyddsområdet samt EU-arbete är meriterande. Du ska vara utåtriktad och ha god samarbetsförmåga. Du bör snabbt kunna sätta dig in i en text och bilda dig en uppfattning om innehållet och dra slutsatser därav. Goda kunskaper i engelska är en förutsättnig och kunskaper i franska är dessutom en fördel.

Anställningen är ett vikariat under tiden 1 september 2002–30 juni 2003.

För ytterligare upplysningar ring avdelningschef/CVO Leif Denneberg, 036-15 58 10, 070-645 27 68 eller deputy CVO Bengt Larsson, 036-15 62 01, 070-290 37 53. Facklig företrädare för SACO-föreningen är Eva Kjell. För anställningsvillkor ring Gunilla Stam på personalenheten. Samtliga kan nås via växeln 036-15 50 00.

Jordbruksverket eftersträvar mångfald bland personalen avseende ålder, kön och kulturell bakgrund.

Välkommen med din ansökan med meritförteckning och löneanspråk till Jordbruksverket, 551 82 Jönköping **senast den 26 juni 2002. Märk ansökan med ref. nr. 06-2954/02.**

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.12 Sida 386

www.svf.se nu i ny förpackning

Ett lyft för hemsidan

Veterinärförbundets hemsida, www.svf.se, har fått en rejäl ansiktslyftning. Möjligheten att få senaste nytt från förbundet direkt hem till den egna mailboxen är en av nyheterna. Från och med den 1 juni kan du surfa in och titta själv.

Veterinärförbundet har investerat i att fräscha upp hemsidans utseende och funktioner, och den nya hemsidan sjösattes den 1 juni. Modernare layout och möjlighet att prenumerera på senaste nytt från förbundet är några av de funktioner som den nya hemsidan erbjuder förbundets medlemmar. Den som vill kan fylla i att han eller hon vill prenumerera på nyhetsbrev från SVF och får då nyhetsbreven regelbundet i sin e-post utan vidare ansträngning.

På hemsidans förstasida kommer tre artiklar av nyhetskaraktär att ligga med rubrik och en kort ingress. Om artikeln fångar besökarens intresse kan han eller hon klicka fram den i sin helhet och läsa mer. En tydlig sökmotor gör det lättare för besökaren att hitta önskade fakta på övriga delar av web-platsen.

Möjligheten finns också att bygga ut sidan med funktioner som direktkommentarer av publicerade artiklar, adressändring via nätet för medlemmarna, elektroniska blanketter m m, säger Johan Beck-Friis som är huvudansvarig för förnyelsen av hemsidan. Det nya system som ligger bakom hemsidan gör det dessutom lättare att i framtiden delegera uppdatering av informationen från riksföreningar och sektioner direkt till respektive delförening.

Uppdateringen av hemsidan kommer framöver att till största delen skötas av veterinärförbundets kanslipersonal med benäget bistånd av Jesper Ordell, som tidigare ensam ansvarat för de uppgifterna. På det sättet hoppas förbundet kunna få ut ändringar av fakta och ny information ännu snabbare än idag på sidan.

Karin Åström Bengtsson

Veterinärförbundet har från den 1 juni ett nytt utseende på sin hemsida www.svf.se, där även nya funktioner successivt kommer att tillkomma.

Bokanmälan

Dictionary of veterinary medicine and biosciences

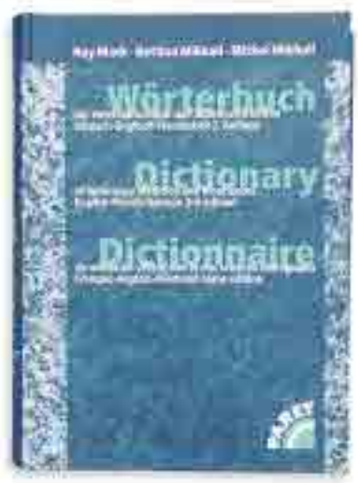

Dictionary of veterinary medicine and biosciences English-French-German
Författare: Roy Mack, Bettina Mikhail och Michel Mikhail.
Förlag: Parey Buchverlag, Berlin, Tyskland (www.blackwell.de).
Antal sidor: 1 692, inga illustrationer.
Pris: 94,95 Euro.
ISBN-nummer: 3-8263-3405-1.

I det gränslösa Europa blir språkhantering och språkkunskap allt viktigare, även inom det veterinära området. Rapporter, direktiv, lagförslag, MRL-regler m m publiceras på än det ena, än det andra språket, men veterinären förväntas många gånger ändå förstå innebörden i dessa dokument. Dessutom kan man idag via Internet hitta vetenskapliga artiklar och information inom de flesta ämnen, men kanske inte alltid på ett språk som man helt behärskar.

Här har det tyska förlaget Parey försökt hjälpa till genom att ge ut en trespråkig ordbok med inriktning på veterinärmedicin. "Dictionary of veterinary medicine and biosciences" har samlat närmare 30 000 ord och ca 9 400 latinska namn som man översätter mellan engelska, tyska och franska.

Logisk indelning

Boken, som är i tegelstensformat, är indelad i fyra huvuddelar: engelsk-fransk-tysk, tysk-engelsk-fransk, fransk-engelsk-tysk och latinsk-engelsk-tysk-fransk. Detta innebär att i t ex den första delen står orden uppräknade med den engelska versionen först, den franska sedan och den tyska sist. I de fall det finns en latinsk term för ordet uppges också den. Dessutom listar ordboken synonymer på det först uppräknade språket, och även närliggande termer och övergripande termer om sådana finns.

Som exempel kan ordet "benmärg" tas. Om man slår i den primärt engelska delen får man följande förklaring:

"Bone marrow: moelle osseuse (f)/Knochenmark (n)/Medulla ossium [RT aplasia, b m; biopsy b m; neoplasm b m]". Bokstäverna inom parentes anger genus (f = feminimum och n = neutrum) medan RT anger närliggande termer.

I den sista delen räknas över 9 000 latinska ord upp, med översättning till det ord som används "till vardags" i de tre övriga språken. Detta är en verklig guldgruva för den som vill har reda på vad olika anatomiska detaljer kallas på de stora EU-språken. De anatomiska termer som översätts är de som definieras i de internationellt erkända verken "Nomina anatomica veterinaria", "Nomina histologica" och "Nomina embryologica veterinaria", medan de latinska namnen för olika läkemedelspreparat är hämtade från WHO:s nomenklatur.

Rekommenderas som uppslagsverk

"Dictionary of veterinary medicine and biosciences" är självklart inte en bok man sträckläser, och den förklarar inte heller betydelsen av olika begrepp. Den översätter bara. För den som är skolad i veterinärmedicin kan dock boken bli ett ovärderligt hjälpmedel, om man måste läsa/skriva dokument eller artiklar på EU-språken. Kostnaden på ca tusenlappen avskräcker förstås, men varje välsorterat klinik-, institutions- eller myndighetsbibliotek borde nog ändå fundera på att investera i detta verk. Internationell kommunikation och förståelse blir allt viktigare, inte minst inom det veterinära området.

Johan Beck-Friis

Från sektionerna

Ny norm från Hästsektionens Normgrupp för Veterinär Hästpraktik

Hästsektionens Normgrupp för Veterinär Hästpraktik har vid sammanträde den 24 januari 2002 antagit följande norm:

"Penicillinbehandling efter tidigare s k penicillin-chock"

Akuta biverkningsreaktioner efter penicillininjektioner till häst

Prokainintoxikation

Vid intramuskulär injektion av bensylpenicillinprokain kan reaktionen orsakas av att injektionen av misstag skett intravasalt. Man kan härigenom få ut mikroaggregat av bensylpenicillinprokain i cirkulationen där de snabbt kan lösas upp och ge hög prokainhalt i blodet. Hästen är känslig för prokain och kan då reagera på grund av prokainintoxikation. Detta är sannolikt den vanligaste typen av biverkningsreaktion.

Allergisk reaktion mot penicillin

Penicilliner kan i sällsynta fall ge allvarliga allergiska reaktioner både efter injektion av bensylpenicillinprokain och bensylpenicillinkalium.

Allergisk reaktion mot prokain

Kan sannolikt förekomma men torde vara än mer ovanligt.

Vid de tillfällen en häst reagerar på bensylpenicillinprokain är det således högst troligt en prokainintoxikation för vilken risken ej ökat vid en upprepad behandling.

Dock måste man, för att fortsätta behandlingen med ytterligare penicillininjektioner, i möjligaste mån förvissa sig om att hästen inte är allergisk. Detta kan ju också bli aktuellt vid ett framtida sjukdomstillfälle där penicillin skall användas.

Eftersom styrkan i den allergiska reaktionen som regel är dosberoende kan man, för att förvissa sig om att hästen inte är allergisk, injicera en liten mängd substans, lämpligen 0,5 ml bensylpenicillinprokain intramuskulärt. Man bör därvid vara förberedd på att chock kan inträffa så att behandling mot detta finns tillgänglig. Observeras vid detta test inget tecken på allergisk reaktion torde en terapeutisk dos kunna ges riskfritt.

Om en häst tidigare har reagerat på vattenlösligt bensylpenicillinkalium kan man utgå från att det är fråga om en allergisk reaktion. I dessa fall är det kontraindicerat att ånyo tillföra någon form av penicillinpreparat.

Ovan angivna norm har antagits av Hästsektionens Normgrupp för Veterinär Hästpraktik. Den kan när som helst omprövas och har ingen juridisk förankring utan skall ses som en rekommendation.

Hästsektionens Normgrupp för Veterinär Hästpraktik består av följande personer: Peter Forssberg, Gunnar Bergsten, Jonas Tornell, Agneta Gustafsson, Bengt Johansson, Vakant.

SÄLJES
Veterinärskyltar, 2 antika och 2 nya.
070-342 85 12

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.12 Sida 388

Kongresser och kurser

Svenska

Nya

7–8/9 -02. ESFM 1st Annual Congress arrangeras i Stockholm av European Society of Felinge Medicine. Info: European Society of Feline Medicine, 'Taeselbury', High Street, Tisbury, Wiltshire, SP3 6LD, UK. Tel: 0044-(0)870 742 2278, e-post: esfm@fabcats.org

Tidigare publicerade

7–8/6 -02. Kurs i Hindlimb Lameness in the Horse, Strömsholm. Arr: Hästsjukhuset Strömsholm (SVT 1/02, annons i nr 3/02)

2/10 -02. Kurs i Hjärtauskultation, Uppsala. Arr: SLU (SVT 1/02)

2/10 -02. Kurs i Hematologiska och Immunologiska Sjukdomar, Uppsala. Arr: SLU (SVT 1/02)

7–8/11 -02. Veterinärmötet 2002, Ultuna, Uppsala. Arr: Sveriges Veterinärförbund och Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap. (SVT 2/02)

Internationella

Fler internationella kurser hittar Du på World Veterinary Association's hemsida: http://www.worldvet.org/ och på British Small Animal Veterinary Associations hemsida: http://www.bsava.com

Nya

3–6/10 -02. British Veterinary Association arrangerar sin årliga kongress i Stratford-upon-Avon, UK. Info: The British Veterinary Association Congress Office, 7 Mansfield Street, London W1G 9NQ. Tel: 0044-20 7636 6541, fax: 0044-20 7436 2970, e-post: congress@bva.co.uk

Tidigare publicerade

1–2/6-02. 1st Berlin Meeting on Complementary Veterinary Medicine, Berlin, Tyskland (SVT 4/02)

2–5/6 -02. The 17th International Pig Veterinary Society Congress, Ames, Iowa, USA (SVT 1/02)

9–13/6 -02. Seminarium om Veterinary Critical Care and Emergency Medicine, Fort Lauderdale, USA (SVT 13/01)

22–29/6 -02. World Medical and Health Games, Balaton Lake, Ungern. (SVT 16/01)

24—28/6 -02. The Management Forum Veterinary Summer School 2002: Working through Veterinary Drug Development in the EU, London, UK. (SVT 5/02)

1–5/7 -02. Intensive-Practice-Seminar: Neural Therapy for Small Animals, Bad Wildungen, Tyskland (SVT 2/02)

5–7/7 -02. 11th Annual Scientific Meeting of the European College of Veterinary Surgeons Wien, Österrike (SVT 7/01)

15–20/7 -02. Kurs i Dentistry II, Luxembourg (SVT 4/02)

21–26/7 -02. Eighth International Symposium on Equine Reproduction, Fort Collins, Colorado, USA. (SVT 16/01)

22–27/7 -02. Kurs i Dentistry IV, Luxembourg (SVT 4/02)

21–26/7 -02. 24th AEVA Bain Fallon Conference, Surfers Paradise, Queensland, Australien (SVT 3/02)

24–27/7 -02. Europeiskt möte i radiologi, Archena, Spanien (SVT 3/02)

30/7–9/8 -02. Kurs i Dermatology I, Wien, Österrike (SVT 4/02)

3–11/8 -02. Kurs i Gold Bead Implants (GI) as Permanent Acupunture, Bad Wildungen, Tyskland (SVT 2/02)

4–8/8 -02. International Conference on Antimicrobial Agents in Veterinary Medicine, Helsingfors, Finland (SVT 10/01)

10–14/8 -02. 2nd International Symposium on Rehabilitation & Physical Therapy in Veternary Medicine, Knoxville, Tennessee, USA (SVT 3/02)

19–23/8 -02. 22nd World Buiatrics Congress, Hannover, Tyskland (SVT 3/00)

23/8 -02. An NMKL Seminar: How Safe is it to Eat Nordic Fish?, Mariehamn, Åland. (SVT 6/02)

2–8/9 -02. Kurs i Cardiology II, Luxembourg (SVT 4/02)

7–11/9 -02. Kurs i Neurology II, Bern, Schweiz (SVT 4/02)

7–11/9-02. ESAVS Course "Neurology II", arrangeras i Bern, Schweiz (SVT 1/02)

9–13/9 -02. Kurs i Behavioural Medicine I, Luxembourg (SVT 4/02)

9–13/9 -02. Kurs i Feline Medicine II, Zürich, Schweiz (SVT 4/02)

9–20/9 -02. Kurs i Ophtalmology I London, UK (SVT 4/02)

11–14/9 -02. British Equine Veterinary Association (BEVA) anordnar sin **årliga kongress** i Glasgow, UK (SVT 12/00)

12–14/9 -02. ESDAR (European Society for Domestic Animal Reproduction) 6th Conference, Parma, Italien (SVT 14/01)

16–21/9 -02. Kurs i Reproduction in Companion, Exotic and Laboratory Animals 1, Nantes, Frankrike (SVT 4/02)

19–22/9, 14–17/11 -02, 13–16/2, 3–6/4 -03. Utbildning i Osteopathy, Sandefjord, Norge (SVT 3/02, annons SVT 6/02)

23–27/9 -02. Kurs i Ophtalmic Surgery Toulouse, Frankrike (SVT 4/02)

25–29/9 -02. 27th World Veterinary Congress, Tunis, Tunisien (SVT 14/00)

11–12/10 -02. Symposium om Xenotransplantation: Animal Organs to Save Human Lives, Gardermoen, Norge (SVT 1/02)

19–21/10 -02. Conference on Equine Sports Medicine and Science of the Elite Dressage and Three-Day-Event Horse, CESMAS 2002, Saumur, Frankrike (SVT 13/01)

11–22/11 -02. Kurs i Internal Medicine II, Utrecht, Nederländerna (SVT 4/02)

3–6/4 -03. 46th British Small Animal Veterinary Association Congress Birmingham, UK (SVT 4/01)

4/7 -03. 2nd Dentistry, Oral and Maxillo-Facial Surgery Forum Velbert, Tyskland (SVT 7/01)

5–6/7 -03. 2nd Surgical Forum of the European College of Veterinary Surgeons Velbert, Tyskland (SVT 7/01)

VMFs AUKTION

VMFs årliga auktion hålls den 28 september i VMFs kårhus. Vill du sälja något kontakta Jenny Ohlsson, tel: 018-12 65 21 eller Karin Ekman 0292-506 37, 0733-91 02 32.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.12 Sida 389

Disputationer

Kadmium – från jord och gröda till foder och grisnjure

Agronom Anna Lindén, Institutionen för farmakologi och toxikologi, SLU, försvarade fredagen den 24 maj sin avhandling för argonomie doktorsexamen med titeln: "Biomonitoring of cadmium in pig production". Opponent var docent Anders Glynn, Livsmedelsverket, Uppsala.

Avhandlingen har studerat kadmium i grisuppfödning för att undersöka möjligheten att använda kadmiumhalt i njurar från slaktsvin som indikator på kadmium i den lokala jordbruksmiljön. Njurar från grisar som fått lokalt odlat spannmål skulle kunna avspegla det kadmium som tagits upp av grödan från marken och sedan tagits upp i tarmen hos djuret och slutligen samlats i njurarna.

I kedjan från jord och spannmål via foder till grisnjure fann forskarna samband mellan kadmiumhalt i jord och vete och mellan foder och slaktsvinsnjure. Det visade sig att en mindre del av kadmiuminnehållet i fodret kom från spannmålsdelen, trots att fodret till största del utgjordes av spannmål. Det mesta kom från andra foderkomponenter inköpta till gården och därför fann man inte något samband mellan kadmiumhalt i spannmål och foder eller mellan spannmål och njure. Endast en liten del kadmium från fodret tas upp i tarmen, resten utsöndras i träcken. När stallgödseln sprids på åkrarna tillförs alltså kadmium från de inköpta fodren.

Grisar uppfödda i ett ekologiskt system utomhus, hade högre kadmiumhalter i njure och träck än grisar uppfödda konventionellt inomhus på samma gård, trots att det ekologiska fodret hade lägre kadmiumhalt än det konventionella. Fodren hade olika sammansättning, vilket kan påverka hur mycket kadmium som tas upp i tarmen och sedan transporteras till njuren. Ekogrisarna kan dessutom ha fått i sig kadmium från utomhusmiljön, t ex från jorden.

Många faktorer hade betydelse för kadmiumhalt i slaktsvinsnjure, och spannmål bidrog endast med en liten del av kadmiuminnehållet i fodren. Detta tillsammans med stora individuella skillnader mellan grisar från samma gård begränsar möjligheten att använda slaktsvinsnjure som indikator på kadmium i den lokala jordbruksmiljön.

Konkurrens om fodret påverkar välfärden och ekonomin i slaktsvinsproduktionen

Veterinär Lotta Georgsson, Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, SLU, Alnarp, försvarade fredagen den 31 maj sin avhandling för veterinärmedicine doktorsexamen med titeln: "Competition at Feeding. Effects on growing-finishing pigs and rats". Opponent var Birte Lindstrøm Nielsen, avdelningen før husdjurssundhed og velfaerd, Forskningscenter Foulum, Danmark.

För att kunna spara plats i stallar och därmed kunna bygga billigare används ibland foderautomater istället för de konventionella långtrågen i slaktsvinsuppfödningen. Automaterna ger även grisarna möjlighet att själva styra sina mattider. Automatutfodring med få ätplatser leder dock till att en konkurrenssituation uppstår.

Under en treårsperiod gjordes försök med slaktsvin i grupper om 16 som utfodrades med en eller två foderautomater. Två av boxarna var utrustade med elektroniska foderautomater som registrerade hur mycket och när varje gris i boxen åt. Med hjälp av en transponder i örat kunde automaterna känna igen de individuella grisarna.

Resultaten visar att en foderplats till 16 grisar inte är tillräckligt, inte ens när man ger dem fri tillgång på foder. Grisarnas produktion i boxar med endast en foderautomat var sämre än för de grisar som hade tillgång till

två foderautomater. I genomsnitt hade de en lägre tillväxt, lägre slaktvikt och större spridning i daglig tillväxt inom boxen. Utöver detta hade de fler hudskador vilket tyder på mer bråk i boxarna. De relativt små grisarna i boxarna drabbades i högst utsträckning och hade dessutom ett lägre antal vita blodkroppar. De tvingades äta mycket större andel av sitt dagliga foderintag på natten i boxar med bara en foderautomat, jämfört med de relativt små grisarna i boxar med två foderautomater. Intressant var också att de största grisarna, som troligtvis kan göra som de vill, också påverkades av den höga konkurrensnivån. De åt mer och blev fetare än de största grisarna i boxar med en lägre konkurrensnivå.

En analys visade också att det dagliga foderintaget är en viktig faktor för ekonomin i produktionen, varken grisar som äter för mycket eller för lite är lönsamma. Därför är ett jämnt foderintag mellan grisarna önskvärt om man ser till både djurens välfärd och producentens ekonomi. Det kan uppnås genom att använda utfodringssystem med en låg konkurrensnivå eller system som underlättar för de små grisarna att komma åt fodret och samtidigt hindrar de större från att äta för mycket.

Listeria monocytogenes på gård och mejeri

Filosofie magister Elisabet Waak, institutionen för livsmedelshygien, SLU, försvarade fredagen den 31 maj sin avhandling för filosofie doktorsexamen med titeln: "Listeria monocytogenes – farm and dairy studies". Opponent var överläkare Peter Gerner-Smidt, Statens Seruminstitut, Köpenhamn, Danmark.

Listeria monocytogenes var ända till i slutet av 1980-talet en relativt okänd bakterie inom mejeriindustrin. Två stora listeriosutbrott kopplade till dessertost ökade intresset och oron för bakteriens förekomst i mejeriprodukter. Avhandlingen behandlar författarens och andra forskares undersökningar och slutsatser gällande *L monocytogenes* i gårds- och mejerimiljö.

Resultaten visade att samma *L monocytogenes*-stam kunde påvisas i ett mejeri under en sjuårsperiod. Vidare framkom att silotankarna på mejeriet innehöll frekvent med *L monocytogenes*, liksom en procent av gårdarnas mjölktankar från de undersökta gårdarna i Halland.

I en artikel undersöktes förekomsten av *L monocytogenes* på en gård under ett år. Bakterien kunde påvisas i en högre frekvens i mjölk och avföringsprover från korna under våren än under de andra årstiderna. När alla *L monocytogenes*-isolat karaktäriserats kunde man urskilja 15 olika kloner. Vissa av dessa återkom i flera prov under året medan andra bara kunde påvisas en enstaka gång. Tre av de kloner som påvisats på gården kunde även påvisas i silomjölken på mejeriet.

I den sista artikeln framkom att *L monocytogenes* kan överleva i minst 40 veckor på klinkerplattor och även att *L monocytogenes*-stammar som isolerats ur mejerimiljö växer lika bra i lax som i ost.

Sammanfattningsvis visades att olika kloner av *L monocytogenes* kan förekomma på en mjölkgård, t ex i faeces, mjölk och ensilage. Om mjölken inte pastöriseras eller om mejeriet inte är zonindelat så att mjölkmottagningen är avskiljd från övriga delar av mejeriet finns det en risk för att slutprodukten kontamineras av *L monocytogenes*. Om bakterien etablerar sig i mejerimiljön kan den överleva i flera år och därmed vara en källa för återkommande problem.

Leptospiros bland grisar i södra Vietnam

Veterinär Sofia Boquist, Institutionen för obstetrik och gynekologi, SLU, försvarade fredagen den 31 maj sin avhandling för veterinärmedicine doktorsexamen med titeln: "Leptospira infection among pigs in southern Vietnam – Aspects on epidemiology, clinical affection and bacteriology". Opponent var professor Bill Ellis, Veterinary Sciences Division, Belfast, Storbritannien.

Leptospiros är en zoonotisk bakteriesjukdom som hos gris orsakar reproduktionsstörningar. Sjukdomen är spridd världen över, men är av störst betydelse i tropiska regioner där djurhållningen och klimatet främjar smittspridning mellan individer, samt överlevnad av bakterien i den omgivande miljön. Det tropiska Mekongdeltat (MD) i södra Vietnam är ett exempel på ett sådant område. Syftet med avhandlingen är att undersöka leptospiros hos grisar i MD ur ett epidemiologiskt, kliniskt och bakteriologiskt perspektiv. Sådan information är av betydelse för att man på sikt ska kunna genomföra åtgärder för att minska risken för infektion hos djur och människa.

Resultaten i avhandlingen visade att en majoritet av suggorna hade exponerats för bakterien, framför allt serovar bratislava, samt att fler grisar på privata mindre gårdar var testpositiva jämfört med större statligt ägda. Förklaringar till detta kan vara att större statliga gårdar var mer avskärmade från den omgivande miljön och generellt sett hade bättre hygien jämfört med mindre gårdar.

Samma studie visade att få riskfaktorer, t ex förekomst av råttor, typ av foder och boxsystem, kunde sammankopplas med att ett djur testades positivt. Detta kan tyda på att bakterien är så vitt spridd i miljön att enskilda riskfaktorer är av mindre vikt. Ytterligare studier visade att *Leptospira*-positiva suggor fick fler dödfödda kultingar och hade fler dagar mellan förlossning till ny betäckning jämfört med testnegativa suggor. Leptospiros kan sålunda orsaka försämrad reproduktion även i områden med endemisk leptospiros där tidigare exponering ger viss immunitet.

Slutligen visades att en stor andel av undersökta slaktsvin var testpositiva och att makroskopiska förändringar på njurar-

na (white spots) som kan härledas till Leptospira-infektion var vanligt förekommande. Från en stor andel slaktsvin kunde bakterier i njurarna påvisas och serovar bratislava isolerades. Därmed kan dessa djur utgöra en smittorisk för andra djur och människor.

Remiss

Remisser under behandling

Följande remisser är under behandling eller har nyligen besvarats av SVF. Intresserade medlemmar kan vända sig till sin riksförening och/eller sektion för information.

Inom parentes anges varifrån remissen kommer, samt senaste dag för delföreningarnas svar till förbundet. Om remissen redan besvarats anges datum för SVFs svar. Remissvaren finns publicerade på SVFs hemsida: www.svf.se

Zoonoser

Förslag till Statens jordbruksverks föreskrifter om förebyggande åtgärder avseende zoonoser. (SJV, besvarad 26/4)

FVE

Draft FVE Code of Good Veterinary Practice – revision 12. (FVE, besvarad 9/4)

Specialistkompetens

Förslag till ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2001:83) om specialistkompetens för veterinärer. (SJV, besvarad 29/4)

Fodertillsatser

Kommissionens förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning om fodertillsatser, KOM (2002) 153 slutgiltig. (SJV, besvarad 30/4)

Slakt av fjäderfä

Förslag till ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter och allmänna råd (SLVFS 1994:11) om slakt m m av fjäderfä. (SLV, besvarad 2/5)

Legitimation att utöva veterinäryrket i Sverige

Förslag till föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1994:133) om legitimation för veterinärer som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) att utöva veterinäryrket i Sverige. (SJV, besvarad 24/4)

Embryoverksamhet

Statens jordbruksverks föreskrifter om verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get. (SJV, 6/5)

Föreskrifter om ändring i SJVs föreskrifter (SJVFS 1996:59) om införsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från svin. (SJV, 6/5)

Föreskrifter om ändring i SJVs föreskrifter (SJVFS 1995:6) om utförsel av embryon och sperma från nötkreatur samt sperma från tamsvin till länder som ingår i Europeiska unionen (EU) och till Norge. (SJV 6/5)

Kanslinytt

Lönestatistik 2001

Lönestatistiken för privatanställda år 2001 är klar och utskickad till alla som besvarat löneenkäten. Medellönen per månad är 32.100 kronor.

Övriga melemmar kan beställa den från förbundskansliet, alternativt hämta den från förbundets hemsida www.svf.se

Åhus Veterinärmottagning

söker veterinär under 6-8 sommarveckor 2002. ev TF vet under utbildning. Kontakta Magnus eller Per 044-24 77 97

Fullmäktigemötet 2002

Tid och plats

Årets fullmäktigemöte äger rum onsdag–torsdag 9–10 oktober. Mötet är förlagt till Långholmen Konferens i Stockholm.

Ni som är valda fullmäktigerepresentanter: *Boka redan nu in dessa dagar i almanackan!*

Till riksföreningarna vill vi förvarna om att namnuppgifter på dem som ska utgöra föreningens fullmäktigeledamöter skall vara förbundskansliet tillhanda senast onsdagen den 4 september. Röster räknas sex veckor före mötet, dvs den 28 augusti.

Motioner

Enligt förbundsstadgarna skall motion, som väcks av riksförening, sektion eller förbundsmedlem, ha inkommit till förbundsstyrelsen (adress: förbundskansliet) senast sex veckor före mötet, dvs *senast onsdagen den 28 augusti 2002.*

Billigare el för akademiker

Nu kan du som är medlem i något av SACOs 26 medlemsförbund, däribland veterinärförbundet, köpa billigare elektricitet. SACO har förhandlat fram ett förmånligt el-avtal, öppet för SACO-förbundens alla medlemmar. Partner och elleverantör är Mälarenergi, ett kommunägt energibolag i Västra Mälardalen med huvudkontor i Västerås.

– Det känns bra att vi nu kan erbjuda förbundens medlemmar billig el, samtidigt som avtalet bidrar till en ökad konkurrens på elmarknaden, säger Hans Dahl-

gren, PR- och informationschef på SACO.

För att få tillgång till SACO/el krävs att man är medlem i något av de SACO-anslutna förbunden. Avtalet tecknas mellan medlemmen och Mälarenergi AB. SACO/el-priset gäller endast så länge man är medlem i något SACO-anslutet förbund.

Avtalet ger abonnenten ett fast elpris på 21,9 öre/kWh under ett, två eller tre år. Till detta kommer endast en fast årsavgift på 120 kr/år. Mer information om avtalet finns på hemsidan: www.sacoel.nu

Elhandelspriset utgör ca en tredjedel av abonnentens totala elkostnad. Resterande två tredjedelar är elnätskostnader (för transport av elen) samt skatt och moms.

Personuppgiftslagen (PUL)

Den 1 oktober 2001 började PUL (Personuppgiftslagen) att gälla fullt ut. Lagen har till syfte att skydda den personliga integriteten vid behandling av personuppgifter. Liksom våra rutiner att informera alla nytillkomna medlemmar vill vi lämna dig följande information om lagen. Veterinärförbundet kommer att använda sig av den information som du lämnat till oss i syfte att kunna ge dig så god service som möjligt. Förbundet kommer således att använda sig av denna information för att kunna fullgöra uppgiften att tillvarata dina intressen rörande anställnings- och avlöningsvillkor, arbetsrätten och de övriga skyldigheter som enligt stadgarna åvilar Sveriges Veterinärförbund gentemot dig som medlem. För de angivna ändamålen kan uppgifter även komma att lämnas till annan för behandling, såsom exempelvis vid administration av arbetsmarknadsförsäkringar m m. I de fall laglig skyldighet föreligger kan uppgifter komma att lämnas till exempelvis skattemyndighet. Veterinärförbundet är angeläget om att de personuppgifter som behandlas är riktiga. Oriktiga uppgifter kommer att rättas snarast möjligt. För att kunna ge dig som medlem bästa möjliga service är det därför viktigt att du meddelar förbundet eventuella förändringar. Enligt PUL har du rätt att begära information om de personuppgifter som finns om dig. Sådan begäran framställs skriftligen till Sveriges Veterinärförbund.

Svartskalle, neger, terrorist, bin Laden…

Det är några exempel på nedsättande tillmälen som används dagligen och oreflekterat av arbetskamrater och arbetsledare om enskilda medarbetare på många arbetsplatser runt om i landet. De som använder dessa uttryck kan tycka att det är harmlöst med de som ideligen tvingas ta emot nedsättande tilltal, bilder med kränkande eller rasistiskt innehåll, lappar, meddelanden eller e-post med kränkande eller rasistiskt innehåll, upplever det som djupt kränkande av den personliga integriteten. Alla former av oönskade och kränkande beteenden är mobbning. Det är den som utsätts som avgör om ett beteende eller en handling är kränkande.

Mobbning

Mobbning betyder, enligt Svenska Akademiens Ordlista, att man utesluts ur kamratskapet, blir illa behandlad och förtryckt. Att utestänga någon från kamratskapet på arbetsplatsen vid till exempel raster, fikapauser och lunch är alltså också mobbning. Mobbning är oftast ingen engångsföreteelse utan en systematisk kränkning av en person. I 98 procent av anmälningarna till DO (diskrimineringsombudsmannen) riktas trakasserierna mot bestämda arbetstagare. Arbetskamrater och arbetsledare utpekas i ungefär lika många fall (i vardera 34 procent av ärendena) som förövare av trakasserierna. I 25 procent av ärendena pekas både arbetskamrater och arbetsgivare ut som förövare.

Vanliga trakasserier som anmäls är nedsättande tillmälen men även utfrysning är relativt

Norges veterinærhøgskole

Norges veterinærhøgskole ligger på Adamstuen i Oslo med avdelinger også i Asker, Sandnes og Tromsø. Med sine ca. 400 ansatte driver høgskolen utdanning, forskning og forskerutdanning, samt klinikkvirksomhet og ulike servicetjenester. Høgskolen har ca. 400 studenter (veterinær- og dyrepleiestudenter og doktorgradsstipendiater).

Førsteamanuensis

Ved Norges veterinærhøgskole er det ledig stilling som førsteamanuensis. Stillingen er knyttet til Institutt for biokjemi, fysiologi og ernæring.

Den som ansettes vil få et ansvar for virksomheten innen fagområdet fysiologi, som omfatter undervisning av studenter og doktorgradsstudenter, forskning och forskerveiledning, informasjon samt administrativt arbeid. Den som tilsettes må ellers utføre det arbeid vedkommende pålägges av instituttstyrer.

Ved vurdering av søkerne vil det bli lagt stor vekt på vitenskapelig kompetanse. Klinisk relatert forskning tillegges spesiell vekt. Det legges også vekt på pedagogisk erfaring spesielt erfaring innen undervisning i veterinærmedisinsk fysiologi, administrativ erfaring, ledererfaring samt veiledererfaring. Det kreves veterinærmedisinsk grunnutdannelse.

På bakgrunn av et personalpolitisk mål om at arbeidsstaben skal gjenspeile befolkningssammensetningen generelt, både når det gjelder kjønn og kulturelt mangfold, oppfordres spesielt kvinner og personer med minoritetsbakgrunn till å søke stillingen.

Førsteamanuensis SK 1011 er lønnet i ltr. 53-58 etter kvalifikasjoner. Medlemskap i Statens pensjonskasse.

Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til professor Øystein Sjaastad tlf. 22 96 45 82.

Søknaden må inneholde dokumenterte opplysninger om utdanning og tidligere faglig virksomhet. De vitenskaplige arbeider som påberopes, må vedlegges søknaden sammmen med liste over disse og sendes Norges veterinærhøgskole, Sekreteriatet, Pb. 8146 Dep., 0033 Oslo, **innen 1.juli 2002.**

vanligt. Hälften av anmälningarna rör flera grunder än etnisk diskriminering – dessa är arbetsledning och lönediskriminering.

Det är, enligt lagen om aktiva åtgärder mot etnisk diskriminering, varje arbetsgivares skyldighet att komma till rätta med oönskade beteenden, jargonger och mobbning – etniska trakasserier – på arbetsplatsen. Om en arbetsgivare får kännedom om etniska trakasserier utan att utreda eller vidta åtgärder kan arbetsgivaren bli skadeståndsskyldig.

Noterat

Tilltagande kvarkaproblem i landet

Situationen är bekymmersam vad avser kvarka hos häst i Sverige. Rapporter till Svenska Travsportens Centralförbunds veterinäravdelning kommer från olika delar av landet.

Följande län har rapporterat misstänkt eller konstaterad kvarka hos ridhästar under vecka 19 -02:

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: en ponny i Sollefteåtrakten. Länsstyrelsen i Värmland: en häst, Östra Fågelvik. Länsstyrelsen i Stockholm: isolerad ridskola i Bro. Länsstyrelsen i Jämtland: ridklubb i Hammarstrand. Länsstyrelsen i Uppsala: tre hästar i Storvreta och länsstyrelsen i Östergötland: en häst i Valdemarsvik.

Orsaken till de tilltagande kvarkaproblemen är oklar, säger Peter Forssberg, avdelningschef vid STCs veterinäravdelning. Vad STC ser är att kvarkan ökar i hela landet. De initiala symtomen hos denna kvarkavariant är svaga, vilket gör att drabbade hästar inte upptäcks förrän i ett sent skede. Detta kan vara en orsak till smittans spridning, tror Forssberg.

Peter Forssberg råder veterinärer som kommer i kontakt med kvarkadrabbade hästar att följa normerna från hästsektionens grupp för veterinär hästpraktik, beträffande isoleringsrutiner och behandling vid utbrott av kvarka. Normerna återfinns på veterinärförbundets hemsida www.svf.se

BSE bekräftat på Bornholm

Ett andra test bekräftar att den ko på Bornholm som testades positivt för BSE i slutet av april verkligen var smittad.

Den 5,5 år gamla kon hörde hemma hos en ekologisk mjölkproducent på den danska ön, rapporterar Land Lantbruk den 16 maj. Smittkällan är ännu inte fastslagen, mycket tyder på att kon smittats via foder. Ägaren tror att den blivit smittad av mjölkersättning. Den drabbade kon hade fått samma slags mjölkersättning som kalv som använts vid de gårdar där de tidigare danska BSE-fallen konstaterats, skriver Fri Köpenskap.

Under förra året upptäcktes sex fall av BSE i Danmark.

Nya regler för resa med hund

Resandet med hund inom EU får nya regler, efter en politisk uppgörelse. Vid ministermötet i Bryssel i april enades EUs jordbruksministrar om huvuddragen kring de nya reglerna för transport av sällskapsdjur.

Kortfattat innebär de nya reglerna att hunden ska vara ID-

Ny tjänst – ny lön – nya anställningsvillkor?

Om Du står i begrepp att byta arbete eller om Du skall tillträda Din första tjänst

kontakta förbundskansliet

för rådgivning innan Du träffar avtal om anställningen. Ring Anders Lefrell eller Amelie Lothigius, tel 08-545 558 20.

Kollegialt Nätverk – veterinärer stödjer veterinärer

Ett självständigt nätverk bestående av veterinärer som på ideell grund står till förfogande för kolleger som behöver en samtalspartner när livet känns komplicerat. Vi lyssnar och ger stöd efter bästa förmåga till kolleger med personliga problem med anknytning till yrket eller som av annan anledning sviktar socialt, psykiskt eller fysiskt.

Syftet med det Kollegiala Nätverket är att veterinärer enkelt och snabbt ska kunna få stöd av en medmänniska som samtidigt är väl förtrogen med veterinärens livsvillkor. Anledningen till att ta kontakt kan till exempel vara ohälsa, stress, privata problem och kriser, utbrändhet, mobbning, hot eller anmälan för felbehandling.

Tveka inte att utnyttja det Kollegiala Nätverket om du behöver någon att tala med.

Nätverkets medlemmar

Namn	*Ort*	*Telefon*	*E-post*
Sten Berggren	Trosa	0156-136 84	
Gunnar Bergsten	Vallentuna	08-512 403 50	
Karina Burlin	Umeå	090-12 06 83	karina.burlin@kommunicera.umea.se
Eva v Calsing	Eskilstuna	016-292 93, 291 03	
Anne-Marie Dalin	Knivsta	018-38 11 03	anne-marie.dalin@og.slu.se
Erik Kjellgren	Arboga	0589-169 78, 192 80	kjellgren.erik@swipnet.se
Herbert Lundström	Vänersborg	0521-660 99	herbert@gotanet.se

märkt samt vara vaccinerad mot rabies. Storbritannien, Irland och Sverige får under en femårsperiod kräva blodprov som visar att hunden är resistent mot rabies och att hunden är avmaskad, för att skydda respektive länder mot dvärgbandmasken. Efter fem år ska EUs vetenskapliga kommitté lämna en rapport om särbestämmelserna fortfarande är nödvändiga. Hundar från länder utanför EU ska enligt förslaget sättas i karantän innan de får införas till EU.

Källa: Svenska Kennelklubbens månadsbrev, maj 2002.

Stor minskning av slaktskadorna i Ugglarp

I höstas var grisslakteriet Ugglarp utanför Trelleborg ett av många som fick kritik för brister i djuromsorgen. Kritikerna menade att antalet skador var alldeles för många och sedan dess har uppmärksamheten kring djuromsorgen hamnat i fokus.

Utbildning i djuromsorg och en ökad medvetenhet i alla led infördes på Ugglarp, och arbetet har burit frukt. Statistik som Ugglarp skickar veckovis till miljöförvaltningen i Trelleborg visar att antalet djur som skadas på väg till eller inne på slakteriet numera är knappt hälften mot tidigare. Dessutom visar slakteriets egen veterinärkontroll av de djur som fortfarande skadas att de allra flesta skador uppstått vid bedövningstillfället.

– I nio fall av tio har skadorna uppkommit sedan grisarna somnat och då är skadan inte längre en djuromsorgsfråga, säger Ingela Velander som är tillförselansvarig på Ugglarp.

Det är dock långt ifrån alla slakterier som kan visa att djurskadorna minskar. Köttbranschens Riksförbund med vd:n Åke Rutegård i spetsen saknar färsk statistik från ett antal slakteriföretag. Enligt Åke Rutegård är det stora problemet att skador rapporterade enligt kod 42 (djur som skadas under transport till eller inne på slakteriet och där en del av djuret måste kasseras) skiljer en hel del från slakteri till slakteri. Det som bedöms vara en 42:a på ena slakteriet klassas som något annat på nästa slakteri.

– Livsmedelsverket ska ta fram en norm men än så länge är det anarki på området, säger Rutegård.

Källa: ATL:s nätupplaga den 16 maj.

Skakgrisar förbryllar forskarna

Den senaste tiden har flera lantbrukare hört av sig till Svenska Djurhälsovården med frågor om skakande smågrisar, skriver svinhälsoveterinär Malin Cerne på Svenska Djurhälsovårdens hemsida. Grisarna skakar redan vid födseln, en del så de knappt kan dia. Oftast drabbas smågrisar i besättningar med gott hälsoläge.

På Statens Veterinärmedicinska Anstalt pågår forskning angående orsakerna till sjukdomen. Det kan vara ett flertal olika virusinfektioner inblandade men man fokuserar mest på Porcint cirkovirus. Det tros ge skador i hjärnan eller förlängda märgen. Det drabbar framför allt gyltkullar bland inköpta gyltor som saknar skyddande immunitet när de kommer till en smittad besättning. Nästa kull hos suggan drabbas normalt inte eftersom en immunitet utvecklas. De flesta skakgrisar klarar att dia. Symtomen avtar successivt och grisarna växer i stort sett normalt. Om skakningarna är så kraftiga att smågrisarna inte klarar att dia dör de av svält.

Djuretik bakom ny gödkalv

Land Lantbruk nr 19/02 rapporterar om konceptet lyxkalv, som går ut på att åstadkomma ljust kalvkött av hög kvalitet utan att tumma på de djuretiska regler som stoppat gödkalvsuppfödningen i Sverige. Tanken är att producera det kött som marknaden betalar mest för.

– Det blir inte vad som kallas "vitt" kalvkött, som åstadkoms genom blodbrist, säger Britt-Marie Stegs på livsmedelsföretaget Hälsinge Lantkök till Lantbruk.

Lyxkalven slaktas vid fyra månaders ålder och föds upp under speciella former reglerade av avtal med producenterna. Födan består av helmjölk, en viss sorts grovfoder och en viss sorts kraftfoder. Riklig tillgång till strö och ljus, fri tillgång till di är några av förutsättningarna. Närmare än så vill Britt-Marie Stegs inte beskriva konceptet eftersom det fortfarande är under utformning.

– Uppfödningen passar bäst hos dem som har ordning och reda på gården, som är duktiga företagare, säger hon.

Läkemedel

Nya karenstidsföreskrifter och andra ändringar i LIVSFS 2002:26 (H65:1)

Livsmedelsverket beslutade om nya karenstidsföreskrifter den 7 maj 2002. De trädde i kraft den 14 maj 2002 och finns också på livsmedelsverkets hemsida www.slv.se.

Ändringar har gjorts i bilaga 1 till föreskrifterna enligt följande:

För Metacam vet injektionslösning 20 mg/ml har karenstid fastställts för mjölk – 5 dygn.

Nytt godkännande – Porcilis App vet injektionsvätska med karenstid 0 dygn för slakt av svin.

Juvanesta vet har bytt namn till Mamyzin vet, Pyrantel vet har bytt namn till Fyrantel vet och Poulflox har bytt namn till Pulsaflox.

Baycox vet lösning för dricksvatten 25 mg/ml avregistrerades 1 april och preparatet med karenstider har därför tagits bort.

Veterinar nr 7-2002 02-06-05 07.12 Sida 396

Specialistkompetens

Enligt beslut av Statens jordbruksverk har nedanstående veterinärer erhållit specialistkompetens i sjukdomar hos hund och katt den 1 mars 2002.

Annika Berndtson
Marie Lindskog
Cecilia Löhnn
Jenny Persson
Linda Toresson
Anna Zackrisson
Josefin Öberg

"We can turn 'Herpes' because we won't heal!"

Svensk veterinärlegitimation

Dina Ellefsen
Leif Felton
Linnéa Marie Køhler
Dragan Panic
Ali Mohammad Suha
Hannah Tolge

"What I want to know is . . . is he old enough for a bath?"

Från regering och riksdag

Förbud mot diskriminering av deltidsarbetande

Regeringen har lagt en proposition i vilken det föreslås en ny lag om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning. Lagen ska motverka diskriminering av deltidsarbetande och arbetstagare med tidsbegränsad anställning när det gäller löne- och anställningsvillkor. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli i år.

PERSONNOTISER

Födelsedagar i juli

Leif Ademar, Löddeköpinge 60 år den 5/7
Lars Drejare, Härnösand 80 år den 7/7
Karin Östensson, Uppsala 50 år den 16/7
Göran Gyllemalm, Överkalix 70 år den 29/7
Susanne Demmers, Heby 50 år den 29/7

Avlidna

F distriktsveterinär Margareta Nordlander har avlidit den 8 april 2002. Hon föddes 1907 i Stockholm, avlade studentexamen där 1926 och veterinärexamen 1933. Hon arbetade som besiktningsveterinär i Enköping 1939, som distriktsveterinär i Transtrand 1946 och i Ockelbo 1950. 1951 var hon besiktningsveterinär i Nyköping, 1957 distriktsveterinär i Transtrand och 1964 i Skönnerud, från vilken tjänst hon pensionerades 1970.

F förbundsordförande och hedersledamoten i Sveriges Veterinärförbund, professor emeritus Ingmar Månsson har avlidit den 26 april 2002. Han föddes 1928 i Starby, Kristianstads län, avlade studentexamen i Helsingborg 1947 och veterinärexamen 1953. Se in memoriam på annan plats i denna tidning.

Förtroendevalda

Sveriges Veterinärförbund
Styrelse

Ordförande:	Bost.tel
DAG HULTEFORS	035-17 35 88
Vice ordförande.	
ÅSA BERGQUIST	0418-66 21 62
ILMARS DREIMANIS	035-509 84
TORKEL EKMAN	018-38 44 11
ANDERS FORSLID	0413-55 32 20
EVAMARI LEWIN	070-211 90 35
KARIN PETTERSSON	0525-102 13
PER SAHLANDER	0171-44 20 93
SUSANNA STERNBERG	018-69 46 64

Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap
Kollegium

Ordförande
ANDERS FORSLID

Vice ordförande
ANNE PEDERSEN MÖRNER

STEFAN ALENIUS
PETER FRANZÉN
KRISTER MARTIN
ANDERS SANDBERG
SUZANNE SANDQUIST

Riksföreningar inom Sveriges Veterinärförbund

SVENSKA DISTRIKTSVETERINÄRFÖRENINGEN – DVF
Ordförande: Björn Swenson
Sekreterare: Kristina Olsson

SVENSKA BESIKTNINGSVETERINÄRFÖRENINGEN – BVF
Ordförande: Leif Skarhed
Sekreterare: Tone Lindvåg

SVERIGES YNGRE VETERINÄRERS FÖRENING – SYVF
Ordförande: Anette Karlsson
Sekreterare: Susanne Åkerblom

FÖRENINGEN VETERINÄRER I ENSKILD TJÄNST – FVET
Ordförande: Johan Hellander
Sekreterare: Christer Gyllerup

FÖRENINGEN FÖR VETERINÄRER I ADMINISTRATIV TJÄNST – VIAT
Ordförande: Torsten Jakobsson
Sekreterare: Björn Dahlén

FÖRENINGEN FÖR VETERINÄRER VID VETENSKAPLIGA INSTITUTIONER – FVVI
Ordförande: Ingrid Hansson
Sekreterare: Ursula Nord-Bjerselius

PRIVATPRAKTISERANDE VETERINÄRERS FÖRENING – PVF
Ordförande: Per Arvidsson
Sekreterare: Anneli Björsdorff

DJURSJUKHUSANSTÄLLDA VETERINÄRERS FÖRENING – DaVF
Ordförande: Fredrike Ritter
Sekreterare: Eva Hjortstad

Sektioner inom Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap

FÖRSÖKSDJURSSEKTIONEN
Ordförande: Krister Martin
Sekreterare: Patricia Hedenqvist

HUSDJURSSEKTIONEN:
Ordförande: Stefan Alenius
Sekreterare: Olof Engelbrekt Skarman

HÄSTSEKTIONEN
Ordförande: Peter Franzén
Sekreterare: Bengt Johansson

LIVSMEDELSSEKTIONEN
Ordförande: Anders Sandberg
Sekreterare: Karin Granath

SMÅDJURSSEKTIONEN
Ordförande: Suzanne Sandquist
Sekreterare: Helene Hansson